

Interkulturella praktiker

Margareta Omsäter

Grundtviginstitutet vid Göteborgs universitet rapport nr 8

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Omslag: Cecilia Hultman
Grafisk form: Anders Eurén, Informationsenheten
Tryck: Intellecta Docusys AB
ISSN 1654-1197
ISBN 978-91-976747-2-0

Omslag: Cecilia Hultman
Grafisk form: Anders Eurén, Informationsenheten
Tryck: Intellecta Docusys AB
ISSN 1654-1197
ISBN 978-91-976747-2-0

Innehåll

Förord 7

Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården

Om svenska, skolska och andra språk 10

Sesamhuset

Mot tabun men för livskunskap och hälsa 22

Länstyrelsen, Integrations- och jämställdhetsenheten

Relationer viktigare än planer och dokument 33

Polisens integrationsgrupp

Ledstjärna: Att visa respekt 42

Flyktingguideprojektet

Umgänge och språkträning 52

Världskulturmuseet

Definierar inte världskultur utifrån etnicitet 61

Klas Grinell definierar begreppen 74

Folkuniversitetet

Från SFI till Angeredsateljén 76

Förord

Interkulturell kompetens innehåller förmåga att funktionellt kunna konfronteras med det som framstår som främmande. Det är en nödvändig förutsättning för att kunna fungera i ett globalt arbetsliv men också för att skapa ny kunskap. Det sist nämnda innebär bland annat att en individ omprövar de föreställningar om världen hon vid ett visst tillfälle omfattar. För att utveckla sin världsbild måste man våga bli främmande för det som länge framstått som bekant och skapa bekantskap med det som länge framstått som främmande. Förhållandet mellan det hemlika och det främmande är inom mänsklig utveckling i ständig rörelse.

Mot denna bakgrund är dagens kulturmöten inom ett samhälle något som bidrar till att skapa nödvändig dynamik för kunskapsutveckling. Grundtviginstitutet verkar utifrån förutsättningen att möte med främmande kulturer ur bildningsperspektiv är en tillgång för samhället som alternativ till den problematiserande attityd vi så ofta möter. Interkulturella möten är en situation som varje medborgare kan använda för att utvecklas som människa. Kulturmöten har väsentliga bildningsaspekter, till exempel förmåga att hantera olika perspektiv och kompetens att leva i mellanrummen mellan olika perspektiv. Att kunna reflektera i bemärkelsen att förstå hur olika kulturer, och olika bärare av en och samma kultur, utgår från olika perspektiv i sina respektive förhållningssätt till en och samma företeelse. Och det är en nödvändig kompetens i dagens arbetsliv.

En bildningsdiskussion värd namnet tar hänsyn till såväl nationella kontexter som globalisering och därmed kultururs lärande om och av varandra. Demokratisk utveckling i ett mångkulturellt

samhälle kräver att traditionell inhemsk kultur och institutionaliserat kulturarv inte längre är den enda självklara utgångspunkten.

En konsekvens av den etniska mångfald vi finner i dagens samhälle är att interkulturell kompetens efterfrågas i olika sammanhang och att initiativ till interkulturellt arbete tas på allt fler håll. Det innebär i sin tur krav på att sådant arbete professionaliseras och effektiviseras. I dagsläget befinner sig arbete med inom det interkulturella området i en fas där olika företrädare i stor utsträckning arbetar isolerat från varandra. Isolat genererar inte den kunskapsutveckling och det erfarenhetsutbyte som är nödvändigt för att utarbeta väl fungerande praktiska metoder.

Projektet *Interkulturell kompetens i praktiken* är ett regionsutvecklingsprojekt i form av samarbete mellan Göteborgs universitet och Göteborgs Folkhögskola. Det har finansierats genom ekonomiskt bidrag från Västra Götalandsregionen samt motfinansiering av både Göteborgs universitet och Göteborgs Folkhögskola. Syftet med projektet är att initiera aktivt erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer inom området interkulturell kompetens och att skapa nätverk dem emellan. Nätverksbyggande inom det professionella fältet interkulturalitet kan i sin tur skapa förutsättningar för fortsatt permanent erfarenhetsutbyte, samarbeten, synnergieffekter, metodutveckling och i sin förlängning vara gynnsamt för regional utveckling.

Genomförandet av projektet har haft formen av sju frukostmöten med föreläsningar och öppen dialog. Vårdar för dessa möten har omväxlande varit Göteborgs universitet och Göteborgs folkhögskola.

På varje möte har en eller flera aktörer från olika organisationer inom regionen berättat om hur de i praktiken arbetar inom fältet.

Denna skrift innehåller en dokumentation av dessa frukostmöten skriven av journalisten Margareta Omsäter. Hon har försökt återge vad som hände under våra frukostar utan att analysera det som ägde rum eller infoga egna självständiga kommentarer. Samtliga aktörer som figurerar i texterna har haft möjlighet att läsa beskrivningen av deras framställning och komma med kommentarer. De har utan undantag godkänt texterna för publicering.

Avsikten med denna skrift är att skapa en första informationsbas som kan användas för att sprida kunskap om de professionellt interkulturella arbetssätten.

Göteborg januari 2010

Eva Mark

Föreståndare

Om svenska, skolska och andra språk

En mörk decembermorgon var det dags för det första av en serie frukostmöten för interkulturellt professionellt verksamma, och ett femtiotal hade samlats hos Göteborgs Universitet i Vasaparken. När deltagarna försett sig från buffén i Gula salongen kom samtalen lite trevande igång, tills Eva Mark, föreståndare på Grundtviginstitutet, och Madeleine Larsson, samordnare vid Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården, tog till orda och hälsade alla välkomna.

Eftersom verksamheten på folkhögskolan också var ämnet för dagen fortsatte Madeleine Larsson med en introduktion. Hon påpekade att man givetvis har det vanliga demokratiska uppdraget men annars inte stämmer in på eventuella föreställningar om den vackra folkhögskolan på landet. Som så många andra av dagens folkhögskolor hör man hemma i en mångkulturell förort i en storstad.

– Det påverkar vad man kan göra, konstaterade hon.

– Folkbildningen har en väldigt stark tradition och det kan lätt leda till att man kopierar ett visst innehåll. Men vi försöker anpassa det och finna vägar som är effektiva i den kontext där vi befinner oss.

Från början hade man dock färdiga idéer om vad som var en bra folkhögskola i förorten. Som att de studerande borde kvoterats in så att hälften var ursprungssvenskar och hälften hade sina rötter i något annat land. Skälet var att många av de boende i förorten inte hade svenska som modersmål.

Det visade sig emellertid att de svenskar som sökte inte var lika motiverade som de med ett annat modersmål. Intagningsförfarandet ändrades därför så att de sökande antogs utifrån individuella prövningar, och det ledde i sin tur till att en absolut majoritet av de studerande är invandrade svenskar.

Mångkulturellt litterärt underlag

– När vi väl började leva i verkligheten ägnade vi också mycket tid åt att diskutera vad kurserna skulle innehålla. Frågorna var om man ska läsa Selma Lagerlöf i en sådan grupp eller söka ett mångkulturellt litterärt underlag, vilken historieskrivning man ska använda, och så vidare.

Även formen kom att diskuteras, som t ex om en bra lärare bör ha ett auktoritärt förhållningssätt eller inte. Och hur skulle sådana frågor hanteras; hur följsam bör man vara i en mångkulturell kontext? Eftersom de studerande hade erfarenheter som saknades i personalgruppen började de snart blanda sig i diskussionerna. Med tiden blev det tydligt att dessa erfarenheter även borde finnas bland de anställda. Det ledde till en mer aktiv rekrytering för att fördjupa kompetensen.

Där valde man de lärare man ansåg vara mest olika eller hade mest att tillföra av det som saknades. Var de inte folkhögskolelärare fick de sedan komplettera med den utbildningen.

Med en personalgrupp som hade andra erfarenheter blev också diskussionerna helt annorlunda: Fokus förflyttades mer mot värdegrundsfrågor och det visade sig att de anställda sällan var överens när det gällde grundläggande värderingar.

– Något som skulle kunna vara en värdegrund är att vi, för att överhuvudtaget kunna jobba, rör oss med preliminära ställningstaganden och sanningar som inte är eviga, förklarade Madeleine Larsson.

– Ett sådant preliminärt ställningstagande är att vi alla är individer och att vi för att kunna jobba i vår kontext utkräver ett individuellt ansvar. I övrigt är vi pragmatiska; vi löser frågor på det sätt som går i den stunden, utan några stora vidlyftiga policydiskussioner. Vi brukar säga att vår enda gemensamma värdegrund är att vi jobbar med många värdegrunder.

Så sammanfattade hon:

– Eftersom arbetet inte alltid är multikultiroligt utan ibland svårt, får vi pröva oss fram för att se vad som fungerar.

En grund i verksamheten är de demokratiska värderingarna, i den betydelsen att alla äger rätten att tala och skyldigheten att lyssna.

En fråga är hur man på ett antirasistiskt sätt, i det som Madeleine Larsson kallar en praxissituation, bäst beskriver verksamheten. Överhuvudtaget ligger nu tyngdpunkten i det interkulturellt kompetenta just på hur språket hanteras. Språket har blivit navet för hela verksamheten, självklart för lärandet men dessutom handlar det om identitet och historia och hur vi bemöter varandra.

Kompetensutveckling

Det betyder bland annat att man aktivt främjar flerspråkighet och att personalgruppen under två år arbetat väldigt aktivt med att kompetensutveckla sig på området.

Rent konkret har det bl a påverkat utformningen av skolans bibliotek, där det numera finns ett stort utbud av fackböcker på de studerandes språk. På schemat finns också studiehandledning på de fem största språken – arabiska, persiska, turkiska, somaliska och kurdiska – där studiearbetet på förstaspråket begrepliggörs.

Nästa person på programmet var Margareta Holmegaard, lektor vid Institutionen för svenska språket, som har varit involverad i arbetet med språkutvecklande pedagogik på folkhögskolan i Biskopsgården. Närmare bestämt arbetade hon tillsammans med de olika lärarlagen när studieteman utformades.

Hon konstaterade att alla elever har det svenska språket och den svenska språkkulturen gemensam, men påpekte att var och en bara kan konstruera sina kunskaper utifrån sina egna erfarenheter för att därefter lära sig genom att diskutera, prata och ventilera med andra.

Elever med ett annat modersmål än svenska uppger inte sällan

att de kan fyra, fem språk. När svenskar får samma fråga blir svaret ofta svenska och engelska men aldrig norska och danska. Trots att de många gånger förstår danska och norska, och alltså egentligen har fler språk.

– Många med rötter i andra länder är mer medvetna om att de kan flera språk, och det är en otrolig rikedom, sa Margareta Holmegaard.

– Ändå blir det jobbigt för dem när de kommer till en svensk skola eftersom de både ska lära sig ett nytt språk och ämneskunskaper.

– Och de måste tillägna sig detta parallellt, annars skulle det ta alldeles för lång tid. Då spelar attityden en avgörande roll, för det är våra förväntningar som styr.

Margareta Holmegaard påminde om att alla inte är språkmäniskor som längtar efter att lära sig svenska. Men hon påpekade också att det är nödvändigt, för den som äger skolans språk har även en genväg till kunskap.

Ofta överoptimistiska

Vardagsspråket tillägnar man sig relativt snabbt medan skolans språk, som man måste behärska för att ta till sig kunskap, är betydligt mer krävande. Internationell forskning pekar på ett tidsperspektiv på mellan fem och tio år. Margareta Holmegaard introducerade här det norska uttrycket ”skolska”, som de flesta behöver hela grundskoletiden för att lära sig.

– Kommer man till Sverige och börjar skolan och är studieovan är det tidskrävande. Det är viktigt att veta detta eftersom man ofta är överoptimistisk och orealistisk. Och isolerade kortsiktiga lösningar är absolut inget som fungerar.

Margareta Holmegaard underströk att det är väldigt bra att, som folkhögskolan i Biskopsgården, satsa på modersmålet så att eleverna får utveckla sin tvåspråkighet. Det gäller att lära sig svenska och parallellt utveckla modersmålet, eftersom det påverkar identiteten och hela utvecklingen av människan.

Hon menade att det i det här sammanhanget gäller att sätta in insatser på tre fronter.

För det första utveckling i och på modersmålet. Alltså att både få stöd på sitt modersmål när det är något man inte förstår i sina ämnesstudier och att utvecklas sina kunskaper i själva språket.

– Ingen skulle säga att sjundeklassare med svenska som modersmål kan tillräckligt och inte behöver lära mer av språket. Men det säger man ofta till elever som läser svenska som sitt andraspråk.

För det andra behöver de skol- och ämnesanknuten andraspråksundervisning i svenska.

För det tredje fordras det att alla lärare är språkmedvetna.

Enligt Margareta Holmegaard är lärarnas utmaning att hitta en brygga mellan vardagskunskaper och skolkunskaper. Där är svenska som andraspråk ett slags motor som gör att man lär sig grammatik, uttal och så vidare. Samtidigt lär man sig ju språk i alla ämnen, framför allt mängder av glosor, ord, begrepp. Därför är det nödvändigt att alla lärare samverkar för att eleverna ska lära sig både ämnesinnehållet och svenska. Dessutom bör det finns en språkpolicy så att rektor och arbetslag jobbar mot samma mål.

– Hur lång tid det tar att lära sig svenska beror på hur länge man varit i Sverige och vilket modersmål man har. Ju mer annorlunda det är mot svenskan desto längre tid fordras. Talar du danska går det relativt snabbt att lära sig svenska, talar du persiska tar det längre tid och är du kinesiskspråkig behövs i allmänhet betydligt längre tid.

Inte bara lyssna

I dag räcker det inte att planera hur en lektion ska läggas upp. Läraren måste också tänka på det språk eleverna behöver för att ta till sig innehållet och hur han eller hon själv ska använda språket.

Det är inte heller gångbart med undervisning i traditionell föreläsningform, något som kanske är ännu vanligare i vissa andra

länder. Men det går inte att lära sig ett språk bara genom att sitta och lyssna. Det är också nödvändigt att prata, diskutera, verkligen få använda de nya orden.

Margareta Holmegaard förespråkar den s k EPA-metoden: först tänker var och En för sig själv, sedan pratar man **Parvis** och till sist Alla tillsammans.

– När man använder ett nytt språk behöver man ha möjlighet att tänka sig för lite grann innan man talar, även för att hinna fundera på de språkliga formuleringarna.

Undervisningen måste också bygga på språkmål: vilket språk måste vi kunna när vi gör det här?

Margareta Holmegaard läste upp ett avlyssnat samtal mellan två elever som hade fått uppgiften att diskutera begreppet ekologisk nisch.

A: Ja, t ex att granar trivs bäst ute i skogen, mitt i ingenstans, inte ute på gatan typ. De trivs bäst ute i skogen med andra.

B: Ja, typ, med sina kompisar.

A: Men varför gör de det.

B: Äh, det är väl typ för att de lever i ett särskilt klimat. Det kan vara luften där de behöver. Jag vet inte jag bar gissar.

– De studerande har egentligen förstått ganska väl, men de pratar inte så som vi förväntar oss när man ska tala om något som ekologisk nisch. I synnerhet inte om man ser vad som står i facktexten: ”Med ekologisk nisch menas ett område där en enskild art kan överleva och reproducera sig”. Det ska man också kunna förstå, och det är ett helt annorlunda språk som står i läroböcker och som eleverna ju bör få hjälp att använda när de själva diskuterar eller skriver.

Det minsta läraren, enligt Margareta Holmegaard, bör göra i ett sådant sammanhang är att säga: De här orden tycker jag är viktiga. Nu ska vi diskutera ekologisk nisch och då ska ni använda orden.

För att kunna läsa en normaltidning och ta till sig innehållet i fackböcker behöver man cirka 30 000 ord. Det innebär inte att

man själv måste kunna använda alla ord; det räcker med ett aktivt ordförråd på 8 000-10 000 ord.

Lära strategier

– Man måste lära sig strategier för att ta till sig en text och där kan en lärare hjälpa eleverna mycket. Eftersom det tar många år att tillägna sig skolskan måste man lära sig språket och ämneskunskaperna parallellt. Det fordrar en väldigt effektiv undervisning.

Margareta Holmegaard avslutade genom att citera en text som en kollega skrivit:

”Mitt nya språk räcker inte till för allt som jag vill säga. Jag har inte ord för alla känslor som jag har. Jag ber dig: Tro inte att jag saknar känslor. Jag äger inte ord för all kunskap som jag har. Jag ber dig: Tro inte att jag saknar kunskap. Jag äger inte ord för alla tankar som jag har. Jag ber dig: Tro inte att jag saknar djupa tankar. Kan du se mig med mina känslor och mina tankar och mina kunskaper trots att mina ord inte räcker till?”

Fame Deveci, Sofie Lindé och Kina Thorsell tog över för att från sitt lärarperspektiv berätta hur de använder språkutvecklande ämnespedagogik på folkhögskolan i Biskopsgården.

I årskurs 1 handlar det om studerande som behöver svensk grundskolekompetens för att sedan i vissa fall gå vidare till gymnasienivå, och de får då ägna sig väldigt mycket åt studieteknik, applicerad på olika ämnen. Det innebär bl a att deltagarna får ta fram nyckelord i en text för att sedan återberätta den, inte bara läsa innantill.

Vissa ämnen, som samhällskunskap och religion, tar man sig an genom teman, där flera ämnen integreras, medan deltagarna läser svenska och matematik i grupper där de är indelade efter kunskapsnivå. Dessutom har de friskvård och data på schemat.

– Efter Margaretas handledning ändrade vi ganska mycket i våra projektarbeten, så att fokus mycket mer sattes på språket, sa Sofie Lindé.

– En del av våra deltagare som kommer från andra delar av världen har kanske varit i kontakt med svenskan i ungefär fem år, och hade en skolbakgrund på fem eller åtta år i hemlandet. Då fordras lång tid för att komma igång med språket.

Lärarna tog ett exempel på hur temaarbetet kunde ta sig ut före samtalen med Margareta Holmegaard. Det handlade om en jämförelse mellan två stadsdelar på Hisingen - Biskopsgården och Torslanda - och utgick till stor del från frågor som deltagarna skulle besvara. Dock rörde inte så många av frågorna språket.

Mer konkret

– Vi visade aldrig några exempel på hur deltagarna kunde jobba eller hur texten borde se ut, och ibland kunde det bli helt fel.

Efter diskussionerna med Margareta Holmegaard lades temat arbetet upp på ett helt annat vis: framför allt jobbade man mycket mer konkret med målen. Numera sätts mål upp för såväl ämneskunskaper som språket i sig. Lärarna påpekade att man naturligtvis även tidigare arbetat med språket; man talar svenska och deltagarna förväntas skriva texter på svenska. Nu ville man också göra dem rustade för att medvetet kunna välja olika genrer utifrån sina syften.

I de språkliga målen för den aktuella uppgiften nämndes att deltagarna skulle kunna skriva en insändare, göra ett fotoreportage, ta fram nyckelord och förstå hur man använder olika språkliga drag för att göra en jämförelse. Det räckte inte heller att bara redovisa fakta om de båda stadsdelarna, de skulle också kunna göra jämförelser. Och för att klara detta måste de, flytande i en text, kunna använda begrepp som ”i båda”, ”i samtliga” och ”medan”.

– Detta diskuterade vi mycket, för om man ska få till jämförelser måste man kunna komparera, använda exempelvis bra, bättre, bäst, inflikade Margareta Holmegaard.

– Det var spännande, för vi fick ihop en hel sida med jämförelseord, som man liksom självklart kan.

Sofie Lindé påpekade att det var väldigt jobbigt att klara detta på fem veckor, därför räckte det inte med de lektioner som var avsatta för temaarbete. Som tur var kunde även svensktimmarna användas i sammanhanget. Temat kom dessutom in under studiehandledningen på respektive modersmål.

Begreppet genre har också varit centralt i språkundervisningen. Som berättelser, t ex sagor, fakta, beskrivande och argumenterande texter. I det sammanhanget hade Margareta Holmegaard introducerat modeller, alltså exempel på den aktuella genren och att man från början lotsar deltagarna och hjälper till med språkrederkap.

– Tidigare kunde det vara så att deltagarna fick i uppgift att skriva exempelvis en insändare för att tala om vad de tycker i en speciell fråga, berättade Fame Deveci.

– Sedan fick vi in en massa insändare och skulle försöka korrigera texterna, och på så vis visade vi hur misslyckade de var.

Analysera exempeltext

Numera tittar man först på en exempeltext och analyserar den på olika sätt, både språkligt och innehållsmässigt. I nästa steg arbetar klassen tillsammans med en text, på tavlan. Till sist skriver varje deltagare en egen text, med hjälp av de verktyg de fått.

Kina Thorsell, som är ämneslärare på gymnasienivå, berättade att man också där till viss del arbetar så som Fame Deveci och Sofie Lindé beskrivit grundskolekursen. I gymnasiekursens teman försöker man integrera samhällskunskap, religion, naturkunskap, data och svenska. Dessutom har alla svenska som separat ämne. Enligt Kina Thorsell är det viktigt att man som studerande själv formulerar de mål som man känner att man behöver nå.

Hon poängterade också hur viktigt det är att inför en uppgift tydligt ange vilken målgrupp eleverna ska skriva för, vilka som ska förstå texten.

– Lärarna ska ju läsa texterna, så ofta skriver man för att vi ska

förstå och bli imponerade. Men det är ju inte vi som ska lära oss.

Kina Thorsell berättar om de ”röda trådar” som ska gå genom hela utbildningen, och där språket är en tråd.

– Från ettan ska det bli en progression när man kommit till tvåan och vidare till trean, för att man sedan ska vara rustad för en vidareutbildning.

För att visa hur man på skolan tänker tematiskt ställde Kina Thorsell frågan: Vad är meningen med livet? Hur skulle ni kort svara på den? Svaret kom rappt från en av åhörarna: Att föröka sig. Kina Thorsells följdfråga blev vilket språk vi tänkt på, och refererade då till Margareta Holmegaards begrepp vardagsspråk och skolska.

– Det är också en av våra röda trådar, utifrån vilket perspektiv man kan tänka och också skriva. I det här fallet är det ju utifrån det egna perspektivet och då använder vi ett vardagsspråk. Det är också vad vi begär. Och, det är viktigt: man får säga precis vad man tycker, inget svar är fel.

– Men om nästa tema handlar om evolutionen, vilket språk talar vi då? Det blir väldigt mycket skolska.

Kina Thorsell konstaterade att det i ett sådant sammanhang behövs en hel del begrepp som är nya för många. Inte bara för dem som har ett annat modersmål, utan också för dem som är svenskspråkiga. Det handlar om att ta till sig begrepp i en teori, och i det här fallet att ta till sig det vetenskapliga perspektivet och förstå de begreppen.

Förklara evolutionen

Så slängde Kina Thorsell ut frågan: Om ni skulle skriva ett brev om evolutionen till morfar, vilket språk skulle ni använda då? En åhörare hävdade bestämt att det överhuvudtaget inte skulle gå, medan en annan påpekade att morfar mycket väl kan vara en högtbildad person.

Margareta Holmegaard tog samtalen i samband med Nobelpris-utdelningen som exempel på hur det gäller att tala så att alla förstår, och vilken svår konst det är. Hon menade att det är bra att öva sig i att t ex förklara evolutionen för morfar. Då blir det väldigt tydligt om man verkligen förstått begreppen.

- Att verkligen förstå sådana saker kan ta väldigt lång tid, sa hon.
- Det går inte att smälla av tio begrepp på en lektion. Därför har ni på skolan en väldigt tidskrävande utbildning i till exempel samhällskunskap.

En av åhörarna påpekade att det finns en del mycket religiösa deltagare där han arbetar, och att det då kan bli stora problem om man talar om evolutionen.

- Då kommer vi in på det här vi vill förmedla om olika perspektiv, svarade Kina Thorsell.

- Att ingen kommer att ta ifrån dig din tro, eller säga att den är fel. Däremot vill vi att du ska kunna beskriva ett annat sätt att se på saken, alltså den naturvetenskapliga om utvecklingsläran. Att du kan beskriva den betyder ju inte att du behöver omfatta den.

Lärarna i årskurs 1 fick idén att man skulle jobba med olika skapelseberättelser, och samtidigt få in svenskämnet och genren berättelse genom att presentera dem i skriftlig form. Till sist skulle deltagarna skapa en egen historia. Men att hitta på kunde av en del uppfattas som hädiskt. Att däremot beskriva olika synsätt gick bra, och det blev väldigt mycket diskussioner kring de olika berättelserna.

- En annan av våra röda trådar är att skifta perspektiv, berättade Kina Thorsell.

- Först utgår man från sin egen tanke. Sedan får man presentera vad någon annan anser, för att till sist också argumentera utifrån någon annans ideologiska perspektiv. Att kunna svara på frågor som man inte förväntar sig, om någon annans ideologi, är ganska svårt.

– Och målet med att beskriva och skriva är att klasskamraterna ska förstå, så att alla kan diskutera utifrån detta.

Om du vill ha kontakt:

margareta.holmegaard@svenska.gu.se

madeleine.larsson@folkbildning.net

Tel: 031-547862

lärarna på folkhögskolan i Biskopsgården

Fornamn.efternamn@folkbildning.net

Sesamhuset

SESAMHUSET

Mot tabun men för livskunskap och hälsa

”Du har säkert en kompis som haft ett engångsliig utan att använda kondom. Vad är troligast att han/hon åkte på? 1. Klaustrofobi, 2. Canasta, 3. Klamydia.”

Muna Dahl och Alem Zemo gick rakt på sak när de skulle presentera sin verksamhet på Sesam-huset, och kunde samtidigt ge prov på hur de arbetar.

Det hördes spridda fniss bland åhörarna i kaféet på Göteborgs folkhögskola vid Nya Varvet. Visst var frågorna i enkäten de fått ställda med glimten i ögat men i botten fanns förstås mycket allvar.

Muna Dahl förtydligade att de kallar Sesam för ett kunskapshus med fokus på sex och samlevnad och berättade hur hennes svenska svärmor reagerade när hon fick höra om verksamheten. Hur hon skrattade och undrade: ”Så du är expert på sån't”.

Hennes egna släktingar blev snarare rädda när de fick höra att jobbet bl a syftar till att förebygga hiv och aids bland invandrare. Hon måste akta sig så hon inte smittas, sa de.

Så hur man än sammanfattar Sesamhusets verksamhet kommer man in på tabubelagda områden, konstaterade Muna Dahl.

Sesamhuset började som ett projekt i Göteborgs nordöstra stadsdelar 1997. Numera arbetar man över hela stan, som ett statligt projekt med stöd från Folkhälsoinstitutet, Socialstyrelsen och Västra Götalandsregionens smittskydds-enhet. Staten satsar för övrigt mer än 150 miljoner kr per år för att bekämpa hiv.

Kulturella koder

Tidigare hade Sesamhuset fem anställda, efter nedskärningar finns

bara två kvar. Man anser dock att man borde vara fler, bland annat för att det fordras breda kunskaper om de kulturella koderna för att kunna nå ut till olika grupper.

– Vårt ämne är väldigt enkelt, vi talar bara om könssjukdomar, sa Muna Dahl och ställde den retoriska frågan:

– Men hur lätt är det?

Så fortsatte hon och Alem Zemo genom att åskådliggöra vilket brett fält de måste arbeta över för att kunna göra just det: tala om könssjukdomar och hiv för att minska spridningen.

Muna Dahl menade att när man flyttar till ett nytt land uppstår konflikter mellan olika grupper främst inom tre områden: barnuppfostran, sjukvård och äldreomsorg samt sexualitet. När det gäller sexualiteten beror det på att det handlar om moral, rätt och fel, vad som är lämpligt eller olämpligt.

– Vi tänker också på jämställdhet. Om kvinnorna kan säga nej till sex när de kommer från en kultur som tvingar dem att vara underordnade männen.

Förutom att informera om könssjukdomar, hur de överförs och hur man undviker att själv bli smittad talar man också om mycket annat, med vuxna men även ungdomar. Genom nätverket Risk samarbetar många olika föreningar och grupper med afrikansk bakgrund för att förebygga just könsstympning. Där har man från Sesamhusets sida främst uppgiften att anordna föreläsningar.

Andra områden på agendan är hedersrelaterat våld och barnäktenskap. Muna Dahl sitter i Länsstyrelsens expertgrupp för att förebygga hedersrelaterat våld, och i det sammanhanget är det främst andra professionella, som kuratorer och barnmorskor, som kan få stöd i sitt arbete.

Medan Muna Dahl delade ut kondomer till åhörarna, för att påminna om att hiv finns i Sverige, frågade Alem Zemo hur många hiv-smittade de trodde finns i Sverige.

Ett bud var 400. Tusen trodde en annan.

Rätt svar var att ackumulerat från 1985 har 8 370 personer smittats med hiv. Just nu lever 2 200 personer med aids i Sverige. Varje dag smittas en person i Sverige och 6000 i världen. Och bara i Västra Götaland smittas en person varje vecka. Just nu är 400 göteborgare hiv-positiva.

Smittade inom och utom landet

Av dem som var hiv-positiva 2007 var hälften smittade utanför Sverige, och enligt Alem Zemo innebär det att de flesta av dem var invandrare. Dessutom kan det förstås finnas invandrare bland dem som smittats i Sverige.

– En smittad person i Sverige är ganska mycket, sa Alem Zemo och tillade att till detta kommer de som smittas av andra könssjukdomar som klamydia, gonorré, kondylom, herpes och hepatit.

Han poängterade också att Sesamhusets målgrupp är invandrare, men att man även är en resurs för dem som samlats denna morgon, om de behöver tala med dem mer enskilt eller vill bjuda in till träffar kring sexualitet ur ett mångkulturellt perspektiv. Eller om hur man ser på sexualiteten i andra länder.

Sesamhusets arenor är föreningar, gymnasieskolor, fritidsgårdar men kanske framför allt SFI-skolor.

Alem Zemo berättade att han någon dag tidigare ringt en nystartad förening och erbjudit sina tjänster, alltså att komma och tala om hiv och könssjukdomar. Svaret var att det inte behövdes: ”Nej, du vet, vi kommer från xx och vi har vår religion. Det här är inte vårt område.”

– Men vi vet ju att mer än hälften av dem som är smittade med hiv är invandrare. Det är inte något som bara rör svenskar eller andra från västvärlden. Många som kommer till Sverige från länder där hiv är vanligt vet inte ens att de är smittade. Det upptäcks ibland när fruarna blir gravida eller om man gör en hälsoundersökning.

– Tyvärr är vi inte så bra på hälsoundersökningar här i Sverige.

Endast 35 procent av de nyanlända undersöks. Man erbjuder visserligen hälsoundersökningar men det presenteras inte på ett bra sätt. Så det handlar inte om att man inte vill bli undersökt utan om att man inte förstår vad det handlar om. Dessutom flyttar många nyanlända och det är svårt att hålla kontakt med dem.

En åhörare ville veta mer om hur man bär sig åt för att nå fram när man möter en grupp som inte är intresserad av att tala om sex.

Muna Dahl svarade att det varierar, beroende på vilken grupp det rör sig om, vilken generation de tillhör. Inför äldre personer inleder hon genom att fråga om de hört talas om hiv. Sedan har de som en brainstorming där de samlar in alla svar. Först därefter är det dags att börja informera.

– Ska jag däremot tala om sex och samlevnad tar jag mig själv som exempel. Hur jag som liten trodde att jag kunde bli gravid om jag satt bredvid en man. För det hade jag hört från mina lärare.

Inte bara deras sed

Alem Zemo berättade om ett tillfälle då han skulle föreläsa för en grupp män från Somalia. De undrade hur en man som inte är somalier skulle kunna tala om könsstympning, eftersom de trodde att denna sedvänja var något speciellt för dem.

– Jag hade tänkt mig ett speciellt upplägg för hur jag skulle komma in på ämnet, men fick ändra mig. Det enda jag kunde göra vara att visa en karta över var könsstympning förekommer.

– Så berättade jag att jag, som är från Eritrea, också kommer från den kulturen. Jag säger alltså inte ”ni”, och det underlättar mötena. Från svenska medier hade männen fått uppfattningen att könsstympning är lika med somalier. Jag kunde berätta att min mamma var könsstympad och till och med min fru, men däremot inte mina döttrar.

Alem Zemo poängterade att man inom Sesamhuset ständigt utvecklar sina metoder för att möta ett svårt och tabubelagt ämne.

Bland annat använder man sig av olika medier som t ex närradion, där det finns kanaler som sänder på olika språk, eller Öppna kanalen.

En annan väg är att utbilda hälsoagenter, som man rekryterar via föreningarna, om hiv och aids, könssjukdomar och könsstympning men även i presentationsteknik.

– Vi vill också bilda ett afrikanskt hälsoforum där föreningarna har det gemensamma målet att bekämpa hiv. En gång om året anordnar vi en gala för ungdomar och under Göteborgskalaset går vi ut till vår målgrupp för att informera och dela ut kondomer.

Muna Dahl berättade om projektet Värdegrund för det svenska samhället där olika ämnen tas upp – som lagen mot barnaga, vad kvinnors friheter betyder och barnuppfostran – för att nyanlända ska ha större möjlighet att förstå svensk kultur och det svenska samhället. Sesamhuset har varit med och utformat projektet som finansierats av Europeiska socialfonden.

– Vi vill att sex och samlevnad ska vara ett ämne inom SFI. Nu utbildar vi samtalsledare för att arbeta med boken Att öppna nya dörrar.

En av åhörarna frågade om Alem Zemos och Muna Dahls uppfattning när det gäller situationen för könsstympning i Sverige.

Två fall i domstol

Alem Zemo påminde om lagen mot könsstympning som kom 1982 och skärptes 1999. Skärpningen innebar att man kan dömas i Sverige även för en könsstympning som genomförts i ett annat land, där detta är tillåtet.

– Ni poliser vill alltid ha bevis, men det här är inte som ett bankrån. Det är en väldigt djupt liggande tradition och vi vet inte om någon åker och könsstympar på hemmaplan. Sedan 1982 har två fall prövats inför domstol och straffen blev två år respektive fyra år.

Muna Dahl sa att hon tror att könsstympning fortfarande förekommer. Att människor ännu inte insett faran med att könsstympa

sina döttrar. Däremot tror hon att man numera använder, som hon sa, mildare former, inte den sk faraooniska typen som innebär ett större ingrepp på könsorganen.

– Ett problem är att man inte undersöker flickornas könsorgan, på samma sätt som pojkarnas testiklar kontrolleras, menade Alem Zemo.

– Vi har diskuterat detta mycket, men vi kan inte förändra den svenska majoritetskulturen bara för en minoritets skull.

Åhöraren undrade om Alem Zemo och Muna Dahl sett något ökat intresse och större öppenhet när de är ute och föreläser och fick svaret att man från Sesamhusets sida främst fokuserar på den kortsiktiga och långsiktiga hälsofaran med könsstympning. Att man berättar och diskuterar och att man kan säga att frågan inte längre är tabu.

Å andra sidan hävdade Muna Dahl att de två fall som hittills tagits upp i domstol gick så långt enbart för att en kvinna ville hämnas på en annan och därför gjorde en polisanmälan. Dock menade hon att människor trots allt är mer öppna för diskussioner och ställer fler frågor.

För övrigt talar man inte längre om sex och samlevnad utan använder begreppet livskunskap. ”För att mildra tabuordet.” Enligt Muna Dahl befinner sig många av de länder som dagens invandrare kommer från i det här hänseendet på samma nivå som Sverige gjorde för 60 år sedan.

En åhörare påminde om att Muna Dahl nämnt kvinnors rätt till sin egen sexualitet. Hon berättade att hon själv jobbat mycket med frågor kring sexualitet och då mött människor med olika kultur.

– Det brukar vara oerhört svårt att tala om just det med männen, är det för att du är man som det är möjligt, frågade hon, riktad till Alem Zemo.

Muna Dahl förklarade att de brukar fråga deltagarna, även på SFI, om de vill dela in sig i en mans- och en kvinnogrupp.

Metod efter behov

– Vi kan direkt säga att det är jobbigt. Vilka metoder vi använder beror på den aktuella gruppens behov. Ofta använder vi värderingsövningar för att bryta isen.

En åhörare noterade att Sesamhuset är ett kunskapscentrum även för det som hon kallade Myndighetssverige. Nu ville hon höra om det finns en efterfrågan på tjänsterna även från det hållet och vad man i så fall är intresserad av.

Av Alem Zemo fick hon veta att man från Sesamhusets sida försökt presentera sin verksamhet på frukostmöten i stadsdelarna. Han konstaterade att deras tjänster är kostnadsfria, de är tillgängliga, de jobbar för Göteborg och alla vet att de sysslar med viktiga frågor. Ändå finns ingen kö med intresserade från stadsdelarna..

Muna Dahl trodde för sin del att det beror på att ämnet sex och samlevnad trots allt fortfarande är tabu. Därför är de anställda inom t ex kommunen rädda för att trampa människor på tårna, gå in i det som ses som en privatsak.

– Men det påverkar faktiskt människors hela liv. Skoltjejer kan inte delta i gymnastiken, inte simma, inte gå på sex och samlevnadsundervisningen. Då måste vi jobba mer effektivt för det här beror på okunskap.

Alem Zemo menade att SFI är den bästa arenan, där finns lika många män och kvinnor, och där skulle de vilja arbeta mer.

Enligt Muna Dahl har lärare berättat om föräldrar som har en mängt krav för att flickorna ska få delta i gymnastik och undervisning i sex och samlevnad. Det kan handla om att det bara ska vara flickor i gruppen eller om fler draperier i duschen.

– Men skolorna har inte resurser för att åstadkomma detta, och jag tycker inte heller att det behövs. Hur lågt ska vi sänka ribban? Jag menar att vi först måste bli mindre villiga att acceptera kulturella skillnader i de här sammanhangen.

Muna Dahl berättade hur man tagit upp begreppet mödoms-

hinna och att en kvinna i fyrtioårsåldern sagt att det var bra att få den kunskapen. Att det inte var för sent men att hon gärna hade velat veta detta när hon var barn. Att många kvinnor tror att det går att veta exakt om en kvinna är ”oskuld” eller inte.

– Så vi talade mycket om mödomshinnan, om man ska sy ihop den eller inte. När jag var liten kunde vi inte dricka kaffe för att mina föräldrar, och alla i omgivningen, trodde att sumpen kan spräcka mödomshinnan.

Anpassar språket

En åhörare undrade över eventuella språkproblem i samband med föreläsningar och information och fick veta att den skriftliga informationen numera bara finns översatt till arabiska. Man försöker också anpassa språket så att alla ska förstå och ibland deltar en tolk. Ett annat sätt, som man främst använt vid träffar på föreningar, är att sätta personer med samma modersmål tillsammans i en grupp, för att de ska kunna hjälpa varandra med språket.

– Jag gillar inte att använda tolk, sa Muna Dahl.

– Det tar lång tid och det blir inga diskussioner. När man sitter i språkgrupper blir det bättre och vi använder händer och kroppsspråk. Vi klarar oss, jag lovar.

Alem Zemo förklarade att man inte kan arbeta med alla språk som finns här i landet. Därför gäller det att helt enkelt prioritera. Och då riktar man främst in sig på nyanlända, som inte behärskar svenska och inte kan så mycket om kulturen och systemet i Sverige. En annan prioriterad grupp är kvinnor som kommer från ”tredje världen” och inte gått så länge i skolan. De kan i allmänhet inte så mycket om sina kroppar och det gäller i synnerhet de, som han sa, reproduktiva delarna.

– Några talar väldigt mycket för att de redan är kunniga på områden medan andra, som är väldigt tysta kan lära sig av dem, sa Alem Zemo.

– En del har inte gått i skolan på grundskolenivå och för dem blir det väldigt abstrakt när man talar om hiv, klamydia eller äggstockar.

Han beskrev hur man, när man reser hem till länder där hiv är vanligt, ändå främst tänker på sådant som hur många dollar man ska ta med sig och vilka kläder man ska köpa till släkten.

Alem Zemo drog också en parallell till svenska ungdomar som reser utomlands på semester. De är väl utrustade med kondomer när de reser iväg, men när de landar på semesterorten är alla föresatser och all information som bortblåst och de används aldrig.

– Sådant gör det här arbetet så svårt. Det går inte heller att utvärdera eller mäta effekterna. Jag kan ge dig en kondom men det finns inga garantier för att du kommer att använda den.

Samma ålder

En åhörare kom in på frågan om barnäktenskap: hur vanligt är det egentligen i Göteborg?

Muna Dahl påminde om att det tills för tre år sedan fanns en lag som tillät invandrare att, på grund av sin kultur, gifta sig före 18 års ålder. Numera är giftermålsåldern densamma för alla i Sverige. Däremot ha vi ju någonting som heter ”sambo” och Muna Dahl menar att många utnyttjar detta. Man kallar det för förlovningstid men egentligen handlar det om barnäktenskap, även om det inte kan registreras innan båda parter fyllt 18 år.

– Det förekommer inte bara planerade och arrangerade giftermål utan även tvångsäktenskap, sa Alem Zemo.

– Men det finns ett lagsförslag om att förhindra tvångsäktenskap.

Muna Dahl refererade till Storbritannien där giftermålsåldern är 21 år, med tanken att man ska studera och ha ett yrke innan det är dags att gifta sig. Hon tyckte att det är för lätt att manipulera lagen i Sverige, för att vi här tar för stor hänsyn till olika kulturer.

– Det mångkulturella perspektivet i Sverige kan faktiskt skada jämställdheten och de mänskliga rättigheterna.

En av åhörarna opponerade sig:

– Jag tycker att det här är viktigt. Men kan det inte förstärka fördomar som redan finns i Sverige? Ni talar ju mycket om sjukdomar som sprids.

Och Muna Dahl svarade:

– Jag är ledsen att du känner så. Men kultur är inte bara mat, musik och allt det fina. Man ska inte glömma den andra sidan, och det är vårt jobb att stoppa sjukdomar.

Åhöraren poängterade att hon vet att syftet är mycket gott, men att det faktiskt finns många föräldrar som vill att barnen ska lära sig om sex och samlevnad. Och hon menade att det kan bli väldigt fel om man lyfter fram vissa saker.

Förebilder för andra

Muna Dahl hänvisade till att hon och Alem Zemo använder sig själva som exempel:

– Vi är förhoppningsvis förebilder för andra, och vi har kommit långt. Att jag vågar stå framför andra människor och berätta att jag en gång trott att man blir gravid av att sitta bredvid en man, det är förändring.

En åhörare undrade över den sociala situationen för de hiv-smittade i Göteborg, om det där är någon skillnad mellan etablerade svenskar och invandrare.

Muna Dahl förklarade att man inom Sesamhuset inte arbetar med personer som redan är smittade men att man har kontakt med Positiva gruppen i Göteborg och Västra Götaland, som alltså är till just för dem och deras anhöriga. Därför vet man att det inte är så många personer med invandrarbakgrund med i nätverket.

– Det är fortfarande så att många är mer isolerade än hiv-positiva svenskar, på grund av att de är rädda om sitt rykte. De riskerar helt enkelt att förlora mer än svenskar i samma situation.

– Dessutom är några av de hiv-positiva homosexuella, något de

inte vågar vara öppna med och det gör det hela ännu värre.

Madeleine Larsson avslutade detta seriens andra frukostmöte med att konstatera att öppenheten bland invandrare, vilka nu det är, verkar vara större än i Myndighetssverige, där hon själv befinner sig.

– Kanske är det en uppmaning till oss att i större utsträckning ta del av de kunskaper och den erfarenhet som finns inom Sesamhuset.

alem.zemo@gunnared.goteborg.se

alem-zemo@hotmail.com

mobil: 0762335093

Relationer viktigare än planer och dokument

Själv tycker Talieh Ashjari att hennes titel, mångfaldsdirektör på länsstyrelsen, kan fungera som en bra inledning på många samtal. Att den kanske rent av är lite provocerande och kan sätta igång tankeverksamheten.

Nu inledde hon morgonträffen med att deklarerat att hon är väldigt mycket för att ha raka linjer och tydliga budskap.

– Rak kommunikation kan uppfattas fel men på sikt minskar risken för missförstånd, man vågar säga vad man tycker och det gör i sin tur att man kan slappna av och lyssna på varandra. I stället för att hela tiden gå och fundera över olika resonemang.

Ändå är Talieh Ashjaris bild av samhället, i alla fall inom den offentliga sektorn där hon har varit involverad, att alla är väldigt försiktiga.

– Vi vill inte säga vad vi tycker eftersom vi inte vet vad etablissemangen anser, oavsett om det gäller politik eller religion.

– Det smittar av sig inom organisationen och skapar otydliga rutiner, regler och kommunikationer, ja ni hör vilka fördomar jag har. Men vi har mängder av beteckningar på de skydd som vi håller framför oss, medan vi skaffar oss handlingsplaner och dokumentationer, och allt vad det kallas, för tydligare och bättre arbetsformer, rutiner och organisation.

– Det görs en hel del insatser, men vad har vi producerat och vad betyder det? Jag påstår att det är väldigt mycket i det här som bara är föreställningar om saker och ting, och i många sammanhang skapar vi strukturer som tar tid, energi och pengar utan att resultatet är kvalitetssäkrat. Ibland omvandlas de instrument som vi använder för att

lösa ett problem till medel som gör relationerna och ansvarsfrågorna ännu mer otydliga och suddiga. Tycker ni att jag pratar strunt?

Regeringens förlängda arm

En åhörare instämde med Talieh Ashjari medan en annan sa sig inte alls känna igen situationen.

Talieh Ashjari beskrev den stora organisation som länsstyrelsen är, och den rent formella rollen som regeringens förlängda arm i regionen. Ansvarsområdena är flera, där de rent praktiska är tillsyns- och tillståndsfrågor och i vissa fall även spridning av information. Däremot är länsstyrelsen inget kunskapsproducerande organ, det är universitetets uppgift. Till detta kommer rollen som samordnare av statliga myndigheter i regionen.

Länsstyrelserna lyder numera under finansmarknadsdepartementet och har alltså Mats Odell som högste chef.

Varje år får länsstyrelsen ett s k regleringsbrev där man i detalj beskrivit varje mål för varje sektor, t ex för alla enheter som arbetar med miljöfrågor.

Organisationen för varje länsstyrelse varierar något, beroende på storlek, uppdrag och ansvarsområden. I Västra Götaland är det regionen som ansvarar för t ex regional utveckling.

– När det gäller de här ”mjuka” perspektiven som rör mångfald, mänskliga rättigheter, jämställdhet och demokratifrågor har man haft speciella uppdrag, förklarade Talieh Ashjari .

– På 80-talet tillkom till exempel de här specifika tjänsterna som heter jämställdhetsexperter. Uppdraget är att jobba enligt regeringens jämställdhetspolitik.

I slutet av 90-talet fick så storstadslänen – Stockholm, Västra Götaland och Skåne – uppdraget att även jobba med integration, och tilldelades i och med det medel till speciella tjänster. Definitionen av uppdraget har emellertid varit lite diffust, menade Talieh Ashjari.

– Det har nästan lämnats över till tjänstemännen och varje läns-

styrelse har diskuterat hur det ska tolkas, hur arbetsområdet ska definieras och hur man ska kräva resultat av tjänstemännen.

I dag har Integrations- och jämställdhetsenheten 13 anställda och fler tjänster är aktuella.

Kvalitetssäkra verksamheten

För några år sedan hade man, tillsammans med regionen, ett projekt som rörde jämställdhetsintegrering. Man ordnade resurser och gick ut till olika myndigheter och organisationer för att se hur de i det här sammanhanget skulle kunna kvalitetssäkra sin verksamhet: Har vi förstått vad jämställdhet innebär? Agerar vi? Fattar vi beslut på rätt sätt? Kommunicerar vi med människor på rätt sätt? Har vi tagit till oss jämlikhetsgrunderna?

Resultatet blev ett projekt där handledare arbetade med bl a Sahlgrenska sjukhuset, olika kommuner och folktandvården. De olika verksamheterna gick med hjälp av handledarna igenom organisationen och gjorde en analys. Frågorna man belyste kunde t ex vara: Hur gör vi om larmet går och akutpatienter förs till sjukhuset, beter vi oss olika om det är en manlig eller en kvinnlig patient?

– Oavsett vilka handlingsplaner, rutiner och tillfälliga uppdrag som finns kommer vi aldrig ifrån grundprincipen att vi måste se vem som utför jobbet, sade Talieh Ashjari.

– Oavsett vad cheferna eller regeringen tycker, i slutänden är det den här ambulansföraren eller sjuksköterskan som möter mig som patient och talar med mig.

– Mötet sker med tjejerna eller killarna som sitter i receptionen hos länsstyrelsen, telefonisten eller miljöinspektören som är ute i industrin och talar med folk om deras rättigheter och skyldigheter. Oavsett vad landshövdingen eller regeringen har tyckt.

Talieh Ashjari menade att det ofta handlar om makt och påminde om hur man på 70-talet talade om de tre olika positioner vi kan inta, som förälder, vuxen eller barn. Hon påpekade att man ibland i

sin omgivning kan se hur medarbetare väljer att inta barnpositionen och skjuter över hela ansvaret på chefen.

– Det jag vill säga är att till sist är vi individer som måste agera i vår ensamhet. Och i vår formella roll, när det gäller myndigheter, måste vi handla rätt och tänka rätt. Så enkelt är det.

– Jag kan vara världens bästa tjänsteman och göra allt det här, så chefen är nöjd med mig och kunderna tycker jag är jättebra och jag smajlar. Men hur tänker jag, hur känner jag?

– Det som kommer fram öga mot öga, det är det som kan förstöra den mänskliga miljön.

Personlighet påverkar allt

Enligt Talieh Ashjari är man som tjänsteman densamma som man är privat: vår personlighet påverkar hela tillvaron och alla våra relationer.

– Så om vi tar hand om varandra och skapar förutsättningar för den egna utvecklingen har vi också användning för alla dessa fina regler och lagar och dokument och rutiner och handlingsplaner och allt annat som vi åstadkommit. Men om vi skapar världens bästa förutsättningar men jag som individ ändå inte vill använda dem... Då hoppas jag att jag har en jättetuff chef som tar tag i mig och ställer mig åt sidan.

Så poängterade Talieh Ashjari att grunden för allt är de mänskliga rättigheterna. Det innebär att det måste skapas förutsättningar för just mänskliga rättigheter. Hon får emellertid ofta höra att detta inte är något problem här i landet.

– Det vill säga, fram tills dess Sverige blev ordentligt kritiserat. Här finns rutiner och t o m lagar som går emot de mänskliga rättigheterna. Det gäller inte minst delar av socialtjänstlagen.

Detta ledde till att det bildades en delegation för mänskliga rättigheter, som tog fram en handlingsplan för åren 2006-2009. Därifrån kommer uppdrag till samtliga myndigheter, bl a länsstyrelserna, om att säkra kunskap om grunderna och se till att man tar hänsyn

till dessa i sitt tillstånds- och tillsynsarbete.

– Vi fick uppdraget 2007: hur gör vi för att uppnå detta mål och kvalitetssäkra att vi har de kunskaper om mänskliga rättigheter som behövs.

Vetenskap och erfarenheter

– De mänskliga rättigheterna är verksamheternas bas men därutöver kräver olika uppdragsområden olika sakkunskaper. För vårt arbete bygger på vetenskap och erfarenheter, på strategier och metoder. Det innebär att samtidigt som vi utvecklar varje uppdragsområde, måste vi lära oss hur alla uppdrag som rör mänskliga relationer interagerar.

– Vi måste lära oss hur detta påverkar vår vardag, vår myndighetsutövning och vår organisation. Och vi har mycket kvar att göra i det här sammanhanget; ju mer man fördjupar sig i det desto mer finner man att göra.

Talieh Ashjari påpekade att det måste finnas ”ett tak” som stoppar felaktigheter, och det är diskrimineringslagarna:

– Om vi föreställer oss de mänskliga rättigheterna som en grund och de olika uppdragen som pelare byggda på denna grund, kan antidiskrimineringsstrategier fungera som ett tak. Det är organisationens skydd som garanterar att felaktigheter upptäcks och åtgärdas.

Fast allra helst ska man förstås förebygga genom kunskap om mänskliga rättigheter. Denna tanke utgör också grunden för länsstyrelsens arbete i sammanhanget.

– Vi ville hitta smartare vägar för att få folk att förstå vad vi talar om, och började genom att lära oss grunden i det vardagliga arbetet inom olika verksamheter i vår organisation. Sedan såg vi hur vi skulle kunna skapa ett system i detta och det kommer successivt att resultera i ett utbildningspaket.

Länsstyrelsens interna utbildningspaket var klart i maj, då första gruppen startade. Talieh Ashjari berättade dock att man redan inn-

an dess haft en del aktiviteter, bl a seminarier för alla anställda. Man har även bjudit ordföranden i MR-delegationen, Elisabeth Abiri, till ett heldagsprogram för personalen. Dessutom har man kartlagt ärendehanteringens inom äldreomsorgen och trafiken i ett nationellt arbete där olika länsstyrelser analyserat olika ärendegrupper.

Målet för insatserna är att varje handläggare ska utveckla sin förståelse av de mänskliga rättigheterna och vilka konsekvenser de medför i det egna vardagliga arbetet. Det pågår också ett nationellt arbete för utveckling av gemensamma antidiskrimineringsstrategier för samtliga länsstyrelser. I Västra Götalands län har länsledningen antagit Medborgarservice på lika villkor som sitt centrala prioriterade uppdrag.

Använda rätt namn

En åhörare berättade att hon arbetar för Röda Korset och att man där söker medel från länsstyrelsen för att jobba mot bl a hedersrelaterat våld. Nu undrade hon hur man från länsstyrelsens sida jobbar för att förankra detta i de föreningar och institutioner som söker pengar hos dem.

Talieh Ashjari svarade att man nu ska gå en helt annan väg och kalla saker och ting vid deras rätta namn. Förra året försökte man sprida information och utifrån vissa kriterier ställa krav på varje verksamhet som får ersättning. Sedan tillade hon att ”det har skapats vissa traditioner”. I slutet av februari ska det komma nya, lite tydligare, riktlinjer, och hon menade att på sikt, beroende på om uppdraget fanns kvar, kommer man att nå fram.

Åhöraren förtydligade att hon menade att man måste kvalitets-säkra, d v s kontrollera vad pengarna används till. Hon berättade att hon sökt pengar från olika länsstyrelser i landet, och hävdade att man på sina håll betalar ut ganska mycket pengar till föreningar och organisationer för det här ändamålet, utan att egentligen ha någon koll på vad de gör. Kanske, menade hon, får de i själva verket

bidrag för att arbeta enligt det hedersrelaterade tänkandet, inte emot det.

På detta svarade Talieh Ashjari att hon är medveten om problemet men att man i Västra Götaland har förändrat beslutsprocessen när pengar beviljas, och numera har mycket starkare ekonomisk kontroll. Bland annat har man stoppat alla förskottsutbetalningar och verksamheterna måste redovisa exakt vad de gjort. Så konstaterade hon att det är ett arbete som tar tid och att det är mycket laddat.

En annan åhörare talade om länsstyrelsens uppdrag att samordna olika myndigheters arbete och ville veta mer om insatserna när det gäller nyanländas etablering.

Talieh Ashjari berättade att man byggt ett system i tre steg. Det finns fyra integrationsutvecklare som ansvarar för länets kommuner. Fördelningen av ansvarsområden har anpassats till de geografiska gränserna mellan länets fyra kommunalförbund. Utvecklarna talar med samtliga aktörer på lokal nivå: tittar på integrationsprogram, ger tips och råd och skapar förutsättningar för kommunikation mellan de involverade.

På regional nivå ordnar man workshoppar och möjligheter till dialog kring aktuella ämnen för de anställda.

På länsnivå finns ett partnerskap som leds av länsledningen, och där olika statliga aktörer och myndigheter finns representerade; Västra Götalandsregionen, kommunförbundens direktörer, arbetsförmedlingen, försäkringskassan, polisen, skolverket och försäkringskassan, men också idéburna organisationer, fackföreningar, näringslivet, universitet och högskolor. Dessutom finns ett visst samarbete med universitetet och högskolor för utveckling av insatser för utländska akademiker.

Så hänvisade Talieh Ashjari till länsstyrelsens webbsida för ytterligare information om nyanländas etablering.

Professionell och privat

En åhörare refererade till ett tidigare resonemang och menade att det är väldigt viktigt att skilja på privatpersonen och tjänstemannen, och nämnde att hon i sitt arbete använder sig av just den skillnaden. Hon tyckte att det är väldigt viktigt att vara professionell och att det i rollen som tjänsteman finns en hel del som gör att man får distans, inte reagerar som privatperson.

Där bröt en annan åhörare in och opponerade sig; hon tyckte tvärt om att det var väldigt viktigt att vara med som privatperson i arbetet, Med engagemang, som hon uttryckte det.

– Jag blir irriterad över dubbelmoral, om jag arbetar för en sak men själv lever på ett annat vis. Som om jag var polis och arbetade för att skydda samhället, men var tjuv privat.

Talieh Ashjari menade att professionalism självklart kräver ett visst arbetssätt och förhållningssätt, och fortsatte:

– Men det som finns inom mig kommer ut i alla fall, och det påverkar miljön, relationerna och sammanhanget. För att kunna göra ett bättre professionellt arbete måste jag också jobba på min personliga utveckling.

Ytterligare en åhörare ville tala om privat kontra professionell och menade att om en person inte riktigt tagit till sig det som står i handlingsplanerna kan det lysa igenom i möten med andra människor. Detta även om man kanske är väldigt bra på att formulera sig i mer officiella sammanhang.

– Det märks genom att man inte betar sig särskilt bra när man möter människor i en lägre position, det har jag själv sett.

En åhörare undrade vad begreppet mångfald egentligen betyder. Talieh Ashjari tyckte att det är ett ganska laddat ord som har blivit en politisk börda och varit svaret på mängder av otydligheter. Att det också talas om ett mångkulturellt samhälle och att det indirekt har kopplats samman med mångfald.

– Jag vill gärna tolka begreppet så att det handlar om en inklude-

rande politik, där ingen lämnas utanför, sa Talieh Ashjari.

– Som i de mänskliga rättigheternas grundparagraf, om att alla människor är fria och lika i värde och rättigheter. Om vi försöker göra oss av med alla politiska tolkningar kan vi se till grunderna som ingen kan förneka. Då är det mycket enklare att jobba. Är alla människor fria och lika betyder det att vi måste ha ett samhällssystem som inte utelämnar någon.

talieh.ashjari@lansstyrelsen.se

Ledstjärna: Att visa respekt

När Ulf Boström för tre år sedan skulle börja arbeta i Polismyndighetens integrationsgrupp kollade han upp ordet ”integration” i Wikipedia, ”Fullständig” stod det, och så en teknisk beskrivning som stämde bra in på t ex en bil. Hur den består av många olika delar som ser olika ut och har olika funktioner, men att det blir en bil först när de här delarna satts samman och hur den är beroende av var och en.

Sedan applicerade Ulf Boström den här bilden på samhället:

– Ett samhälle där människor har respekt för varandra oavsett hudfärg, nationalitet, religion och status, där alla får en plats och kan göra sin talan hörd. Och där alla fungerar i ett.

– Jag tyckte att det var en väldigt vacker beskrivning av integration.

Ulf Boström och hans kollega Mira Bauman arbetar inom det som polisen kallar Storgöteborg, alltså i ett område som sträcker sig från södra Mölndal till norra Orust.

De jobbar, som Ulf Boström sa, med tre spår:

- Mira Bauman arbetar främst med kvinnoföreningar och i skolor, och ofta tillsammans med Sharafs hjältar kring hedersproblematik.
- Andra samarbetspartner är Migrationsverket, med föredrag för flyktingar som ännu inte fått asyl eller uppehållstillstånd, och tillsammans med Göteborgs kommun med Samhällsinformation för invandrare, där de berättar vad svensk demokratisk polis är, om lag och rätt och om demokratiska värderingar.
- Ulf Boström arbetar mycket tillsammans med invandrarrelaterade föreningar.
 - Vi poliser har ingen särskild utbildning vad gäller integration, sa Ulf Boström.
 - Allt kunskap vi har inom Integrationsgruppen är alltså praktisk, som vi läst oss till eller lärt i samband med vårt arbete.

Vacker skrivning

För att förklarar polisens roll i sammanhanget visade Ulf Boström upp Rikspolisstyrelsens skrift Övergripande mångfaldsmål för polisen och citerade: ”Polisen ska spegla mångfalden i vårt samhälle och vara en öppen arbetsplats för alla oavsett etnisk tillhörighet, sexuell läggning eller samhällsklass. Polisen ska aktivt delta i arbetet med att förbättra förutsättningarna för integration, mångfald och jämställdhet. Det är avgörande för att hela befolkningen ska ha förtroende för polisen. Mångfald ska genomsyra organisationen.”

– Det är vackert skrivet, sa han lakoniskt.

Så beskrev han en del av förutsättningarna för arbetet. Att 25 procent av alla göteborgare de stöter på i dag har invandrarbakgrund och tillhör 182 olika nationaliteter. Åttio procent av dem bor i förorter, och då företrädesvis i nordöstra Göteborg och på Hisingen. Där finns också de flesta av stans över 240 invandrarföreningar.

– Självklart hinner vi inte besöka alla dessa föreningar, det är en omöjlighet, konstaterade Ulf Boström.

Alla de stora världsreligionerna finns också företrädde i Göteborg. I Hjällbo ligger det sikhiska templet Budhvara och i Eriksbo det buddhistiska templet och i övrigt en mängd olika moskéer och kyrkor. Ännu så länge finns dock inget hinduiskt tempel.

Ulf Boström berättar att han varje fredag besöker någon av ett tiotal moskéer. Under ramadan är det förstås mycket folk medan det en vanlig fredag är ungefär 4000 göteborgare som går till moskén. Många har ju svårt att komma ifrån arbetet.

Bland dem som kan betecknas som muslimer finns de som är avståndstagande till religion eller sekulariserade och bland dem som är mer praktiserande finns de moderna och de traditionella.

Människor med djup tro

– Dem jag möter i moskén är företrädesvis religiösa människor som har en djup tro och inte önskar något annat än att underkasta sig

islam och det som islam innebär. Man är religiös.

– Dessutom finns det en betydligt mindre grupp som vill införa islam och som, om man får möjlighet, också vill ha sharia-lagar här, eftersom man inte tycker att de svenska lagarna och straffen är tillräckligt bra. Och i den gruppen finns det ett fåtal som kan tänka sig att använda våld. Vi har sett att det är unga män, födda i Sverige, som tar på sig en form av jihad. Och vi har bevisligen de härifrån Göteborg som åkt utomlands för att vara med i det heliga kriget.

Ulf Boström berättade att han och hans kollega ibland kommer till moskéer där man nästan fysiskt vill mota bort dem. Men det gäller bara ett par små källar moskéer med väldigt få deltagare. Dock är de ganska hårda och raka med vad de tycker om det svenska samhället. De vill sköta sig själva. Där är inte heller andra muslimer, som inte bekänner sig till exakt samma linje, välkomna.

– Annars känner jag mig alltid välkommen till de olika moskéerna, säger Ulf Boström.

– Fast i början fanns det de som undrade vad jag egentligen gjorde där, om jag var praktiserande muslim eller spion.

Han och Mira Bauman vet ju att många av dem de möter har minst sagt negativa erfarenheter av poliser från sitt ursprungsland. De har mött poliser som varit korrumperade, som stulit och miss-handlat. De har släktingar och vänner som blivit illa slagna eller dödade av poliser.

– Man vet inte vad svensk polis står för, men man vet att man kommit till ett demokratiskt samhälle. Så när vi är ute och håller föredrag i föreningar är det nästan ett måste att bära uniform. För då kan man öppna en dialog och skära av de vassaste taggarna, och så småningom kan det lösa upp sig. Det går nog aldrig ur men man kan dämpa det lite grann.

Ulf Boström förklarade att hans främsta uppdrag är att lära känna medlemmarna i religiösa, politiska och kulturella föreningar och deras företrädare, för att kunna utbyta kunskaper och informa-

tion. Han menar att många invandrare vet mer om vad som händer i hemlandet och den stad man kommer ifrån än om Sverige och Göteborg. Han kan komma in hos t ex en somalisk förening och hela församlingen sitter och följer striderna i Mogadishu, och pratar om vilka som dödats och vilka de kände.

– Det är klart att det blir väldiga spänningar mellan olika grupper. Det senaste vi hade var ju kriget i Gasa.

Ser bara till säkerheten

Ulf Boström påpekade att det är polisen som ger tillstånd till demonstrationer och att prövningen är ganska enkel. Det handlar helt enkelt om att den aktuella platsen inte ska vara upptagen och att det inte kommer att finnas någon grupp i närheten som det kan bli våldsamma konfrontationer med. Skulle något av dessa hinder finnas meddelar man en annan tid eller annan plats. För demonstrera får man. Polisen ska bara se till säkerheten.

Så berättade Ulf Boström om ett tillfälle då ett rykte kom i omlopp bland palestinier via SMS, där det påstods att bl a vissa livsmedelskedjor skulle skänka sin vinst till Israel och den israeliska militären. Han hade en av de palestinska ledarna på besök och ringde upp de aktuella företagets säkerhetsavdelningar. Därifrån fick de beskedet att ryktet var helt falskt och att man gjort en polisanmälan. Den palestinske företrädaren kunde omedelbart gå ut och dementera uppgifterna.

– Det finns ju grupper som kan utnyttja ett sådant tillfälle för sina egna politiska syften.

Ulf Boström tycker att demonstrationerna i Göteborg varit bra; budskapen som man velat framföra har gått fram. På andra håll har problemen varit större, med brand i synagogor, stenkastning och kravaller.

– Jag menar inte att Integrationsgruppen kan ta åt sig allt som varit positivt för Göteborg. Men inställningen från polismyndigheten,

tillsammans med det arbete som dialogpolis och vi genomför, ger information som leder till en bättre verksamhet.

Så gav Ulf Boström ytterligare ett exempel på hur Integrationsgruppen jobbar: de läste i en tidningsnotis hur 12 turkiska soldater hade dödats av PKK, och kontaktade företrädare för göteborgare med turkisk bakgrund. De hade inte några synpunkter på det som hänt.

– För säkerhets skull hörde vi också med kurderna: hade de fått några hot eller hade det hänt något annat som de ville tala om.

– Så var det inte och det hela kunde blåsas av.

Fick demonstrera i fred

Ett annat tillfälle var när Kosovo hade förklarat sig självständigt från Serbien. Ulf Boström beskrev serberna, liksom greker och turkar, som välintegrerade. Det vill säga att de är involverade i kommunala och privata verksamheter och kan mycket om det svenska samhället. Man är, som han sa, svenskar med serbisk bakgrund. Men i det här läget blossade nationalismen upp och serberna skulle demonstrera på Gustaf Adolfs Torg. Det föranledde Integrationsgruppen att ha samtal med serberna, men också med kosovoalbanerna där budskapet var:

– Kör nu inte förbi torget och vifta med era flaggor och hurra för att ni är glada. Serberna är i sorg för att de, som de ser det, har förlorat en bit av sitt land. Och de är upprörda och arga över att andra länder erkänner Kosovo som stat.

– Serberna fick demonstrera i fred.

– Men om vi inte hade de här kontakterna med olika grupperingar skulle det vara svårt. Det går inte att bara lyfta telefonen och ringa någon som man aldrig tidigare mött.

Ulf Boström menade att man kan se en tydlig skillnad mellan olika invandrarföreningar. Vissa föreningar och grupper är integrerade i den bemärkelsen att de vet att ta vara på de möjligheter som

finns i samhället för att skapa sig en bra framtid. Andra saknar den kunskapen.

Han påpekade att 78 procent av somalierna var arbetslösa redan före finanskrisen, och bland dem som lever i Hjällbo gällde det för 95 procent.

Men somalierna är inte främst en nationell grupp, klandillhörigheten är väl så viktig.

– Som nyanländ från Somalia dröjer det inte länge innan man stiger in i det somaliska samhället i Sverige. Det är bara att komma direkt in i klanen där samma hierarki gäller som i Somalia: äldrerådet, klandillhörighet, regler. Det är bara att foga sig, för män som för kvinnor. Men en del har makt och kraft att ta sig ur det här.

När Mogadishus polischef landade i Malmö anmäldes han för folkmord av representanter för en annan klan än den han själv tillhör. Polischefens klanfränder här i Göteborg blev mycket upprörda och ville demonstrera. Och de ville demonstrera utanför entrén till polishuset. Vid samma tidpunkt skulle det spelas en högriskmatch på Ullevi.

– Man samlade jättemycket folk som ville ha polischefen fri. På grund av fotbollsmatchen fanns det fullt med polishästar och -hundar i närheten, men vi flyttade dem för att stämningen inte skulle upplevas som fientlig av demonstranterna.

– Efter några dagar släpptes polischefen eftersom det inte fanns tillräckligt med bevis mot honom. Medlemmarna i hans klan var förstas glada över det, medan de andra var nöjda för att de fått göra sin sak hörd.

Historik över lagstiftning

Ulf Boström berättade att han brukar ge en kort historik över den svenska lagstiftningen när han håller föredrag på SFI. Där visar han bl a att det faktum att en lag införs inte ovillkorligen innebär att alla medborgare börjar följa den. Så även om de svenska männen år 1864

förlorar sin lagstadgade rätt att aga sina hustrur har vi fortfarande inte kommit ifrån det problemet i Sverige.

Inom vissa grupper av invandrare bestämmer föräldrarna vem sonen eller dottern ska gifta sig med. I Sverige fick kvinnan år 1872 rätt att själv avgöra vem hon vill gifta sig med, men det implementerades inte heller omedelbart. År 1920 blev kvinnan myndig. År 1939 stiftades en lag som innebar att det inte längre var laglig grund för avsked från ett arbete om en kvinna gifte sig eller fick barn. Fram till 1965 kunde en man våldta sin hustru utan att det var straffbart.

– När jag just börjat som polis, 1979, åkte vi ut till en lägenhet eftersom det var ett herrans liv och grannarna hade ringt. Dörren öppnades av en kvinna som kunde vara slagen och skadad på olika sätt och i bakgrunden hördes en man. När vi undrade om hon hade blivit slagen var svaret att hon ramlat, eller någon annan ursäkt. Och nej, hon ville inte göra en anmälan. Då höjde man rösten: Ni får vara lite tystare, grannarna har klagat. Så gick vi ut till radiobilen och ringde och rapporterade: Vi har meddelat, det är lugnt på platsen.

– År 1982 fick jag ett verktyg, för då kom en ny lag som gjorde att jag själv kunde anmäla om jag förstod att kvinnans skador inte berodde på att hon t ex ramlat.

Ulf Boström påminde om att vi haft en lång process för att komma dit där vi är i dag i Sverige, och menade att det inte är lätt för dem som kommer från ett annat samhälle, med andra synsätt, att direkt ta till sig lagarna och förstå grunden och de värderingar som ligger bakom dem.

– Det tar tid, så man måste ha tålmod och föra ständiga diskussioner.

En av åhörarna ställde en fråga om, som hon sa, metoden:

– Kärnan i din verksamhet är ju på många sätt samtal. Du bygger relationer som du sedan använder, och du bygger relationer till människor som på något vis är olika dig. Nu undrar jag om din erfarenhet, hur får man sådana samtal att fungera.

Ulf Botröms svar var kort och gott att man bara kan utgå från en sak: Att visa en annan människa respekt. Det är det främsta ledordet.

Barnen ska bli poliser

Så berättade han om moskén där imamen är utbildad vid en skola som stöds av den turkiska staten. Det innebär, fortsatte han, att man inte får tala illa om t ex den turkiska flaggan eller de turkiska myndigheterna, inklusive militären och polisen. Detta har man också överfört till det svenska samhället. När så Integrationsgruppen var där enligt ett uppdrag att informera om polisutbildningen, och intressera killar och tjejer med invandrabakgrund att söka dit, förankrade man detta med imamen. I sin fredagspredikan förklarade sedan imamen för de församlade männen att det var deras plikt att se till att barnen sökte till polishögskolan.

En åhörare undrade hur många av de församlade poliserna som har invandrabakgrund.

– Ni kommer hit och talar om integration men hur många poliser med invandrabakgrund kan ni uppvisa?

Ulf Bodström svarade att poliskåren till större delen består av etniska svenskar och hänvisade till det han just berättat: Att man gör insatser för att ungdomar med invandrabakgrund ska söka till polisen. Det är inte helt lätt men förra året hade 17 procent av dem som antogs annan bakgrund än som etnisk svensk.

– Den där känslan en del har inför uniformer går inte alltid bort för att de får kunskaper om vad svensk demokratisk polis är.

Ulf Bodström berättade att han varit med om att ungdomar med bra betyg sagt att de vill bli poliser men att föräldrarna inte blivit så entusiastiska. Beroende på den känsla de fått genom sina erfarenheter. Och det gäller särskilt om barnen har bra betyg, då vill man att de ska bli läkare eller advokater.

En åhörare menade att det inte räcker med två poliser som arbe-

tar med integration i hela Storgöteborg: ”Det är ni som har direktkontakt med olika organisationer och det behövs en koppling mellan samhället och invandrargrupperna”.

Ulf Boström replikerade att han inte kunde göra annat än hålla med. Han fortsatte med att berätta hur han besökt en förening med medlemmar från Mellanöstern och mötts av hälsningen: ”Vi vill tacka dig så mycket för att vi fått lov att komma till Sverige”. När Ulf Boström påpekade att det ju inte var tack honom, utan hela samhället, fick han svaret att han är den enda svensk de känner.

– Han som sa detta hade suttit åtta år i Abu Ghraib-fängelset; en härdad människa men så ödmjuk.

Så fortsatte han med att berätta att Västra Götaland på grund av pensionsavgångar ska få 90 nya poliser och att han hoppas att inriktningen blir sådan att vissa av dem kommer att arbeta i Göteborgs förorter.

Problem i bemötandet

En åhörare, som sa sig arbeta inom Svenska kyrkan, hävdade att det är en komplikation för bemötandet om man anser att religiositet är lika med problem:

– Vi är så att säga rätt oreligiösa i vårt land men de invandrargrupper vi möter är generellt sett religiösa, där kultur och religion hänger väldigt tätt samman.

Ulf Boström sa att det beror väldigt mycket på vilket land man kommer från. Att många iranier som bor här i Sverige är väldigt avståndstagande till islam.

– Och de muslimer som bor här i Sverige och Göteborg, och som jag träffar i föreningar och moskéer, är helt vanliga religiösa människor.

– Men så har vi vissa grupper som blandar samman sin tro med politik och kriminalitet och den varianten är inte bra. De säger att samhället är dåligt och att de står för det som är rätt och därför kan

ta sig vissa friheter som inte stämmer med våra lagar och regler men med den tro som de har.

– De här grupperna är små men nog så viktiga för oss att hålla ett öga på.

En av åhörarna gjorde ett inpass, riktad till den tidigare talaren och till Ulf Boström:

– Jag är en sådan troende svensk, som sades inte finnas, och jag tycker att du är så befriande olämplig när du pratar. Jag tycker att det är jätteskönt när det kommer personer som säger så fullständigt olämpliga saker om religion. Bara rakt på, för då hör man att du är en vanlig rejäl människa som faktiskt gör.

Pratar om sin verklighet

– Du pratar om din verklighet och det hörs. Orden har kropp, så det är fullständigt övertygande. Men människor som vet allt om vad man ska säga är helt hopplösa och livsfarliga för de kommer inte alls att få något gjort. Och jag fick jättelust att säga det, för jag uppskattar din framställning.

Ulf Boström fortsatte med att berätta att han själv håller på att bli integrerad:

– Vi kan inte integrera andra människor i vårt samhälle om vi själva inte låter oss påverkas. Därför har vår avdelning, tillsammans med tre görhäftiga killar från Sharafs hjältar, startat en utbildning för poliser i Mölndal och Frölunda om hedersproblematik.

– Kollegerna som sitter här är ute i verkligheten och de får praktisk erfarenhet av hur det fungerar. Det är ju inte så att det är strid på kniven hela tiden, givetvis är det vanliga samtal och vanliga möten, men man behöver ändå den här kunskapen.

ulf.bostrom@polisen.se
Flyktingguideprojektet
Umgänge och språkträning

FLYKTINGGUIDEPROJEKTET

Umgänge och språkträning

Hur bekantar man sig som nyanländ flykting med andra göteborgare, utanför kretsen av landsmän? Hur skaffar man sig överhuvudtaget möjlighet att tala svenska i ett vardagligt sammanhang?

När Flyktingguideprojektet startades 2003 var det just för att tillgodose de behoven, som hade uppmärksammats inom flyktingmottagandet. De ekonomiska medlen kom från Europeiska flyktingfonden.

Fram till januari 2009 hade 902 svenska hushåll och 1070 invandrar- och flyktinghushåll anmält sig till Flyktingguideprojektet och 1 676 har fått kontakt med varandra genom 838 matchningar.

Nu är det förresten inte längre ett projekt men namnet hänger med.

– Vi hade insett att det saknades mötesplatser där flyktingar och göteborgare skulle kunna komma i kontakt med varandra, sa Lahdo Bulun.

– Med det som utgångspunkt hade vi en bild av hur vi själva skulle vilja bli mottagna om vi kom som flyktingar till Göteborg.

– Håll då i minnet att vi arbetade inom en myndighet, med myndighetutövning. Nu ville vi skapa ett komplement till de insatser man redan får genom introduktionsprogrammet. Lite mer informellt, personliga möten med vanliga göteborgare. Att man helt enkelt hälsas välkommen.

Lahdo Bulun konstaterade att Göteborg är en väldigt segregerad stad. Kanske till och med den mest segregerade, funderade han.

När man startade hade man några idéer som enligt Lahdo Bulun fortfarande håller. Projektet skulle helt och hållet bygga på frivillighet, till skillnad från en del andra insatser inom introduktionsprogrammet. För guiderna innebar det ett personligt ideellt åtagande.

Ömsesidigt utbyte

– Tanken med frivilligheten är att det ska vara en form av ömsesidigt utbyte. Så handlar det också om öppenhet och respekt, framför allt för varandras olikheter. Det brukar vara en källa till missförstånd och konflikter. Utgångspunkten är därför att inte ifrågasätt och inte försöka ”försvenska”, utan acceptera varandra som man är. Men förhoppningsvis kan man ta intryck och lära av varandra när man har det där utbytet.

För flyktningarna brukar möjligheten att träna svenska i praktiken vara ett mycket starkt skäl för att anmäla sig. På SFI-skolan träffar man främst landsmän eller andra nyanlända.

Lahdo Bulun beskrev Flyktingguideprojektet som en verksamhet där man jobbar med integration inom fritidssfären. Till skillnad mot t ex dem som arbetar på arbetsförmedlingen, där arbete och arbetslinjen står i fokus.

– Projektet blir ett verktyg för att göra det som upplevs som lite svårt lite lättare. Det blir en mötesplats för människor som förmodligen annars aldrig skulle ha träffats.

En av åhörarna undrade hur vanligt det är att den ”svenska” parten blir en fixare. Lahdo Bulun bekräftade att det kan förekomma, men menade att en del vill ta på sig rollen som hjälpare.

– Våra mål är att jobba integrationsfrämjande och samtidigt motverka fortsatt segregation. Och det är ett steg fram och ett steg tillbaka, för tendensen är fortfarande att nyanlända inte bosätter sig över hela Göteborg. De flyttar till vissa stadsdelar, som Gunnared, Lärjedalen och Bergsjön. Samma stadsdelar som infödda svenskar och etablerade invandrare lämnar.

Lahdo Bulun menade att det kulturella utbytet kommer med automatik när man bygger sociala nätverk, skaffar personliga kontakter och tränar språket. Däremot befarade han att de flesta göteborgare aldrig ens hört talas om Flyktingguideprojektet.

Inte alltid gulligt

En åhörare tyckte att man här fick, med hennes ord, en harmonibeskrivning och undrade om det hänt att någon som deltagit i projektet förföljts eller utnyttjats.

– Jag är själv en ensamstående kvinna som bor ensam i ett hus. berättade hon.

– Jag har erfarenhet av att det kan väcka ganska mycket hos män med annan etnisk bakgrund, men förstås inte hos alla. Det är inte alltid gulligt. Om det skulle hända något sådant, har jag då som frivillig någonstans att vända mig? Jag utsätter mig inte för den risken.

Lahdo Bulun mindes någon matchning som inte fungerat bra, dock hade det inte varit så allvarligt att någon förföljts. Så tillade han att de i allmänhet inte matchar olika kön. Det har hänt någon gång, med olika utfall, men man har beslutat sig för att upphöra med detta. Inte för att det rent generellt inte skulle fungera utan för att det, som han sa, skickar ut signaler som sedan kan medföra missförstånd och merarbete.

Hans kollega Jan-Olof Ek inflikade att det förekommit några fall. Eftersom det är svårt att få tag i yngre svenska män som vill vara flyktingguider har det hänt att en yngre man med invandrarbakgrund matchats med en äldre kvinna. Det har både fungerat och inte fungerat, konstaterade han.

Så berättade Jan-Olof Ek hur man konkret arbetar inom projektet. Man rekryterar bland annat genom annonser i dags- eller facktidningar men besöker också SFI-skolor för att informera. De som blir intresserade, såväl flyktingar som svenskar, anmäler sig via internet eller brev. Uppgifterna om dem lagras sedan i en databas. Ibland kan det bli aktuellt med en kartläggning av personen i fråga, men det är numera sällsynt.

Inför själva matchningen tittar man på ålder, yrke, utbildning, intressen och familjesammansättning. Man kan också se var man är bosatt, så man bor nägorlunda nära varandra, men det kan, konsta-

terade Jan-Olof Ek, vara svårt i en segregerad stad.

När man funnit två parter som verkar ha en del gemensamt ringer man upp dem för en presentation. Om båda säger ja kallas de till ett möte på projektets kontor, där de får presentera sig för varandra. Då deltar också Jan-Olof eller Lahdo och informerar.

– Om de anser att det fungerar bra lägger vi oss inte i så mycket mer, utöver att bestämma tid för deras första möte, sa Jan-Olof Ek.

En åhörare undrade över kraven på kunskaper i svenska och fick svaret att man måste kunna lite, motsvarande SFI:s B-nivå.

Få kulturinformation

En annan åhörare menade att deltagarna med invandrarbakgrund har lite kunskaper om svensk kultur och att det kan leda till kulturkrockar. Därför vore det bättre om man från projektets sida samarbetade med SFI-skolor och eleverna där fick mer information. Och tvärt om, att svenskar som vill ha mer kontakt med invandrare även de får kulturinformation.

Jan-Olof Ek menade att det beror på deltagarnas utbildningsbakgrund hur kulturutbytet kommer att fungera.

Lahdo Bulu nämnde några områden som, enligt honom, kan vara lite känsliga, t ex föräldrarollen, könsroller och traditionen att bära slöja.

– Eller ta något så konkret som när man matchar ihop två barnfamiljer, en svensk och en nyanländ. Vad händer i det mötet? Hur förhåller man sig till sina barn, uppfostran eller aga? Där tror jag att det blir ett utbyte genom att se och observera hur de andra gör. Det är sådant som sker i det fördolda. När matchningen fungerat bra, ska jag tillägga.

En åhörare menade att han som pappa hade svårt att finna en balans mellan svensk kultur och den egna kulturen:

– Man ska inte ta bort allt som man har med sig.

Lahdo Bulun trodde för sin del att man i mötet får andra bilder

än dem man själv har, och då kan man välja sådant som man känner sig bekväm med och avfärda annat som man uppskattar mindre. Att det är just i det mötet man får en inblick.

– När matchningen fungerar blir man inbjuden till en annan familjs väldigt privata sfär, man får se hur de är hemma och hur de tar hand om sina barn. Det blir på sitt sätt väldigt personligt och är något som man inte kommer åt med introduktionsprogram och liknande.

En åhörare påpekade att projektet ju ska vara frivilligt, inget nytt SFI, och då ska det inte vara ett sammanhang där man prackar på varandra sina åsikter.

Jan-Olof Ek svarade att man ju kommer hem till privatfamiljer och att ingen vet vad som händer där: ”Vi har inga kameror. Ibland blir man mer påprackad den svenska modellen, ibland inte”.

– De här människorna som anmäler sig, både svenskar och invandrare, är väl inställda på att det de gör och står för inte alltid är bäst och färdigt och klart, menade en åhörare.

Stöta och blöta

– Jag jobbar inom äldreomsorgen och vi har en speciell form där vi sitter i reflektionsgrupper, med olika nationaliteter och olika erfarenheter och med olika problem som vi kan stöta och blöta. Och det blir jättebra diskussioner.

– Det är mycket som brister i det svenska, så jag känner att de som anmäler sig till Flyktingguideprojektet får lära sig att samarbeta. Man ska aldrig se det som något ensidigt, det är ett ömsesidigt utbyte.

Jan-Olof Ek berättade om ett fall där en kvinna inte kunde så bra svenska.

– Guiden tyckte väl helt enkelt inte att det gick att kommunicera, så vi fick avbryta presentationen. Det är den enda gången jag varit med om att avbryta i ett så tidigt skede. Men jag har ju jobbat som

flyktingkonsulent och vet hur jobbigt det kan vara om man inte har en tolk, det blir inte speciellt djuplodande.

Han berättade också att man har en prövotid på några månader där de båda parterna känner efter om personkemin fungerar. Sedan gör man från projektets sida en uppföljning, främst med guiderna, för att se om de eventuellt avbrutit och kanske vill ha en ny kontakt. Däremot gör man inga egna utvärderingar, de görs externt.

Efter ett år är engagemanget avslutat så till vida att de båda parterna inte längre kan vända sig till projektet. Jan-Olof Ek tror att de som träffats under ett år sannolikt fortsätter ytterligare en tid, eller kanske väldigt länge.

Lahdo Bulun inflikade att om matchningen inte fungerar brukar det visa sig i ett tidigt skede.

Inom projektet anordnas också ett antal aktiviteter dit hela gruppen kallas. Bland annat har man besökt Ullared, varit på utflykt i skärgården och spelat bowling och minigolf. Vid de tillfällena är allt gratis.

Tanken är att man får en mötesplats, kan träffa andra deltagare och har möjlighet att introduceras för någon aktivitet som man annars inte kommit i kontakt med. I de här sammanhangen sker också, som man säger, en del spontana matchningar.

En deltagare ville veta vad det egentligen handlar om när en matchning inte fungerar. Om det är skillnad när svenskarna och flyktingarna klagar, om de har olika skäl till att inte vara nöjda. Och om det oftast gäller den ena eller den andra parten.

Mer undanglidande

Lahdo Bulun trodde att det främst är guiderna som klagar, att det är lättare för dem bland annat för att de har språket. Flyktingarna är nog i stället mer undanglidande och hänvisar till att de har mycket med studierna eller inte hinner på grund av familjen. Och

det kan tolkas på många olika vis; kanske att det rör sig om någon konflikt eller krock.

En åhörare berättade att hon arbetar med något som heter peers coach, där deltagarna alltså stödjer varandra som jämlikar.

– Där jobbar vi också med mångfald och skillnader, och det är helt informellt. Men vår plattform är mer att vi börjar med något gemensamt. Kanske som mammor eller studenter. Alltså är vi på många sätt jämlika och möts först i likheten. Det är inte så att jag och en svensk alltid måste vara i olika boxar. Har man något gemensamt så börja med det, då blir det en annan kvalitet på mötet.

Jan-Olof Ek menade att så arbetar de även inom Flyktingguideprojektet, åtminstone delvis, för att hitta den gemensamma plattformen som t ex yrke och intressen.

Lahdo Bulun hävdade att det trots sådana likheter, att man möts som människor och i en frivillig kontakt som man själv anmält sig till, kan uppstå en del konflikter.

Så berättade han om en matchning som han inte alls ser som representativ. Den ena parten var en flyktingfamilj som från sitt hemland hade med sig traditionen att män och kvinnor umgås separat när man träffar utomstående. Man delar i det sammanhanget även in bostaden i en manlig och en kvinnlig sfär. Detta ville man att även den svenska familjen skulle inrätta sig efter.

De båda familjerna fick en mycket god kontakt och man var mycket nöjd med det personliga intryck man fått av varandra. Ändå kunde flyktingfamiljen inte släppa sin tradition, som den svenska familjen inte ville acceptera. Man resonerade mycket om detta i projektet men den svenska familjen valde att avbryta umgänget, när de haft kontakt i några månader.

– Man vill vara en god integrerad person, sa en av åhörarna och fortsatte:

– Men att vara god är också att vara ärlig och då måste man våga prata om de här sakerna och våga göra dem. Jag tycker att det

låter ärligt, sant och bra att det gick så här. Och familjerna lärde sig säkert jättemycket av det. Det finns en respekt i det, att inte gå med på vad som helst.

Inget enkelt val

Lahdo Bulun berättade att man haft en lång diskussion. Det var inget självklart eller enkelt val för den svenska guide-familjen, men när de pratat igenom saken kom de ändå fram till detta beslut. Sedan blev det, enligt Lahdo Bulun, en snygg avslutning som inte rymde några svårare känslor. Men det var ett exempel på en bra kontakt där man ändå, på grund av skillnader och traditioner, inte kunde fortsätta umgås.

En av åhörarna berättade att hon arbetat i projektet från början och inte tyckte att det varit så formellt som det framställdes här.

– Målet var att människor som annars inte skulle ha träffats träffades och det hände mycket roligt. Man slog sig ihop och umgicks och det blev verkligen integration. De som hade det lite svårare och inte visste riktigt vad de skulle göra på sina träffar kunde gå på gruppaktiviteterna, och hade då liksom skydd av de andra omkring sig. Och fungerade det inte slutade de bara att träffas, det finns ju inga måsten.

Lahdo Bulun instämde och påpekade att det inte går att göra på något annat vis. Man kan ju liksom inte beordra till kompisskap eller personliga relationer.

En annan åhörare inflikade att det lät som om kulturmöten måste innebära kulturkrockar och det såg hon inte som självklart: ”Det är inte två kulturer som möts, det är två personer”.

Lahdo Bulun påpekade att man genom Flyktingguideprojektet inte kan förändra på samhällsnivå, den förändring man kanske kan åstadkomma finns i det personliga mötet.

Riktigt nära vänner

Så läste han ett par svar som han fått efter att ha skickat uppföljningsmejl, där personer vittnade om hur deras guider övergått till att bli riktigt nära vänner.

Men alla matchningar ger uppenbarligen inte samma goda resultat. En guide skrev om sina erfarenheter efter kontakter med två olika personer, och så här avslutade hon brevet:

”Kanske skulle man behöva lära flyktingar att de måste höra av sig om de inte kan komma på de möten som vi har bokat in och att det inte är nåt jävla gympass man bara kan skita i eller boka en ny tid för om man ändrar sig. Man kanske kan lära dem hur man hittar ett nummer ett namn om man tappar bort det också. T ex åka in till er, om de inte tappat bort erat nummer också.”

Lahdo Bulun sa att de brukar informera om ramarna för kontakten, om vilka förväntningar man har och lite om vad som är okay. Samtidigt menade han att situationerna alltid är olika så det går inte att helt och hållet informera bort problemen. Alla kommer till presentationen med olika förväntningar.

Så kommenterar han att det blev en lite tråkig slutpunkt, eftersom det gällde just en matchning som inte fungerat.

Men Madeleine Larsson menade, när hon avslutade frukostmötet, att detta är verkligheten. Och det är i det mötet det spännande samtalet äger rum.

Integration genom personliga kontakter

www.goteborg.se/flyktingguide

www.flyktingguide.se

031-3651095

031-3651122

Definierar inte världskultur utifrån etnicitet

Catharina Bergil, programansvarig och biträdande chef på Världskulturmuseet, inledde genom att berätta om sin uppväxtmiljö. Hur det i Vänersborg på 60- och 70-talet fanns två invandrargrupper, finnar och italienare, som kommit för att arbeta. Hållningen från det omgivande samhället var att man skulle hjälpas åt för att inlemma de nya svenskarna.

– De skulle få hjälp att bli en del av den svenska kulturen, att bli en del av oss, av Sverige, sa Catharina Bergil.

– Det fanns då ett perspektiv som handlade om att ju mer lika vi är desto bättre är samhället.

Så konstaterade hon att det i dag är väldigt få som talar om assimilation, att det känns väldigt förlegat. Det är också få som talar om en enhetlig svensk kultur, utom inom partier långt ut på högerkanten. Talet om en nation, ett språk, en kultur är ganska historiskt.

– Våra nationella institutioner, som Dramaten och Nationalmuseum, har ju inte alls den hållningen, utan är väldigt öppna för frågeställningar och influenser från andra håll.

– Desto fler talar om mångkultur, ett begrepp som vi kramar och omfamnar. Men vad menar vi egentligen och vilka avtryck har begreppet mångkultur, diskursen, gjort i svensk kulturpolitik?

Så hänvisade Catharina Bergil till UNESCO:s konvention om kulturell mångfald, om allas rätt till sin egen kultur, som ratificerades år 2001. Hon menade att den visserligen är väldigt väl skriven, men att den på sina håll har givits en mycket snäv tolkning.

Dalahästar och snapsvisor

Hon exemplifierade med svenskar som bosätter sig utomlands, att det inte finns fler dalahästar eller sjungs fler snapsvisor vid midsommar än i de sammanhangen.

– Detsamma gäller säkert när andra kommer till Sverige och ser tillbaka på en kultur och vill fortsätta leva med den i det nya landet.

Catharina Bergil nämnde också Mångkulturåret 2006, där man valde en definition som handlade om etnicitet. Hon menade att det kanske ofrivilliga kategoritänkande som det ledde till, tvärt emot vad man ville, bidrog till ett perspektiv som handlade om ett skillnadstänkande, ett ”vi och dom”. Till, som hon sa, en tydlig skillnad mellan vilka vi var och vilka de andra var som skulle släppas in i det svenska samhället. Hon befarade att den typen av tankegångar snarare kan öka skillnaderna mellan olika grupper.

Så förtydligade Catharina Bergil att mångkultur inte behöver handla om etniskt definierade grupper, utan även om andra identitetsskapande grupper som tenderar att bilda en sluten privat sfär. Som exempel tog hon en bekant som varit väldigt aktiv i den lesbiska kulturvärlden. När hon sedan efter moget övervägande hade bestämt sig för att byta kön och inte längre identifierade sig som lesbisk, utan som man, var hon inte längre välkommen i den gemenskapen.

– Många sätt att se på mångkultur kan skapa skyddade zoner. Jag tror att det kanske handlar om en äldre generations synsätt. Att man nostalgiskt ser tillbaka på det man kommit ifrån och längtar tillbaka, och därmed också bjuder in familjen i det synsättet.

– Den yngre generationen kan ha en vilja att inte bara bryta sig ut, utan också framför allt att färgas och låta färga av sig på andra. Man söker sig till arenor och sammanhang som ligger utanför hemmet och utanför det offentliga och till en kultur som kanske är mer tillåtande, mer inkluderande, mer välkomnande och där resultatet

blir utveckling snarare än stagnation.

Ett exempel, menade Catharina Bergil, skulle kunna vara Rinkeby-svenskan, en dialekt som uppstått i mötet mellan många olika språk på en specifik plats i Stockholm.

Mångkultur och hybridkultur

– Jag menar inte på något sätt att Världskulturmuseet ska jobba eller bara jobbar i en hybridkultur, men jag tror att det är viktigt att se en dynamik mellan hybridkultur och mångkultur, och kanske även med monokultur.

– Vi valde i alla fall tidigt att inte definiera världskultur utifrån etnicitet eftersom vi var rädda för att det skulle leda till att vi jobbade kontraproduktivt. Senare har vi kommit att tala om begreppet intersektionalitet, som fördjupar diskussionen.

En av åhörarna inflikade att det låter som om hybridkulturen leder till tillåtande, inkluderande och utveckling:

– Det blir helt enkelt paradiset. Och det är ju väldigt lätt att säga, så jag vill veta hur man gör. Vad är skillnaden mot mångkultur på göra-nivå, som nämligen är min värld. Jag jobbar nästan bara i rum där de som inte möts möts så jag vet vad det görandet är. Och det är långt ifrån underbart. När olika professionella identiteter eller olika kulturer möts blir det inte så lätt. Så hur gör man? Nu äter vi varandras mat och det blir underbart, fast det har inte hänt något. Det är de associationer jag får.

Catharina Bergil replikerade att om hon haft ett bra svar skulle hon inte stått där. Hon menade också att det i alla fall är ett initiativ att flytta fokus från där det länge legat, och som innebär att såväl Sveriges som EU:s kulturpolitik handlar väldigt mycket om pengar. Däremot har man inte ägnat så mycket möda och kraft åt att söka nätverk.

– Som museum med etnografiska samlingar har vi bestämt oss för att inte jobba utifrån olika geografiska kulturer och leta det exo-

tiska. Rent praktiskt arbetar vi i stället med olika teman, där man kan gå in från olika håll. Det kan vara teman som hiv/aids eller trafficking men också olika aktiviteter. Hiphop var ett annat tema och det är ju en specifik kultur med rötter på många olika håll, och ett verkligt tecken på hybridkultur.

– Gender blender var en utställning om att ifrågasätta kön, där vi arbetade tillsammans med transsexuella. Och det perspektivet tror jag också har varit jätteviktigt för oss, att aldrig jobba ”om” en specifik grupp utan ”tillsammans med”. Vi äger ju inte själva kompetensen utan får den utifrån, och försöker arbeta med öppenhet.

– Jag tror att folk känner att Världskulturmuseet är en arena som inte har bestämt sig för vem jag eller någon annan är.

En åhörare instämde i detta att pengarna satsas på den lilla kulturella särarten och att man därmed tycker att man gör något gott. I stället bör man, tyckte han, satsa pengarna där det finns en brytpunkt, något som kallas ett kosmopolitiskt förhållningssätt.

Process bli kosmopolitisk

En annan åhörare påpekade att det kosmopolitiska inte kommer ur ingenting. Hur Sverige tidigare identifierats som homogent, fast det inte förhöll sig så, och sedan tagit emot många olika kulturer. Då måste det till en process för att bli kosmopolitiskt, och i den fordras också mångkultur för att varje kultur ska få sin status. Problemet är förstås, fortsatte hon, att en kultur enligt den modellen alltid ser sig som högst i en hierarki. Ändå är det nödvändigt att gå den vägen. När sedan alla har sina rättigheter kan man ta nästa steg, där vi alla blir kosmopoliter.

Catharina Bergil menade för sin del att allt detta egentligen sker parallellt. Det kan också vara generationsbetingat. Fast för ungdomarna handlar det inte om att odla en speciell etniskt definierad kultur i t ex sin musik eller dans, utan om att tillsammans göra det man gillar.

Enligt en annan åhörare måste den som beskriver Sverige som

en monokultur komma ihåg att det genom den svenska historien funnits många diskriminerande lagar. Anledningen till att detta inte tas upp är brister i det historiska kunnandet. Med dagens termer låg den lagstiftningen långt ut på högerkanten och det är till den som vissa partier i dag försöker knyta an.

Så fortsatte hon, vänd till Catharina Bergil:

– Du kommer ju från regionhuvudstaden Vänersborg och du beskriver det, ta det inte personligt, ur ett etnocentriskt perspektiv. Men om du hetat Lusic och din pappa kom dit på 50-talet och Vänersborg var dina rötter, hur hade du beskrivit det då?

Catharina Bergil invände att hennes arbete på Världskulturmuseet ändå inte hade handlat om hennes polska identitet och fick svaret:

– Det är inte det jag säger. Men om du är första generationen som fötts här är det klart att du har med dig olika arv.

– Det är överhuvudtaget få personer på ledande positioner som har lite blandad bakgrund. Du öppnade med ett etnocentriskt perspektiv, vilket är naturligt eftersom du säkert är helsvensk från Vänersborg, som beskriver italienarna och finnarna som de som kom.

Invandrarna var finnar

En åhörare hade reagerat över att Catharina Bergil sagt att de äldre bara är intresserade av att hålla sig till sin egen kultur. Själv hade hon gått på Göteborgs folkhögskola när, som hon sa, invandrarna var finnar. De hade ofta varit i Sverige i 10-20 år och ingen hade varit i ett svenskt hem. ”Så ser det också ut”, ville hon påpeka.

Catharina Bergil sa att det var så även hon menade och berättade om vänner som bor i USA och samlar svenskar kring sig.

– Men amerikaner är väldigt bra på att släppa in någon en gång, sedan är det kanske inte lika intressant längre. Men att vara svensk-amerikan är förstås inte samma sak som att vara här och inte förstå språket, med svenskar som inte är intresserade av att umgås.

Så återvände Catharina Bergil till begreppet mångkultur och

menade att det kanske finns många andra samhällsfärer som är bättre än kulturinstitutionerna på att jobba där, t ex den sociala sektorn. Hon menade att Världskulturmuseets hållning är att vara en plats där möten uppstår.

– Det finns ofta något som man ska integreras till, och vissa av oss har mycket lättare för att befinna oss där eftersom vi kommer därifrån, sa Klas Grinell, intendent på Världskulturmuseet.

– Men vem är olik? På Världskulturmuseet är man ju medveten om att man ska rekrytera folk med olika bakgrund. När jag sökte jobb där var jag tvungen att säga att jag tyvärr bara har en bakgrund. Vem har olika bakgrunder? Det man söker måste ju vara en bakgrund som är olik andras.

– Där finns en öppning att lämna det mångkulturella i det totalt etniska perspektivet. Och då kan man kanske använda sig av begreppet intersektionalitet, att vi alla är lite flammiga. Då kan man i stället ta en feministisk diskussion, eller om annan olikhet.

Klas Grinell gick tillbaka till 70-talet och diskussionen om det djupaste förtrycket beror på klass eller kön. Att man måste välja för att det bara kan finnas ett grundläggande förtryck. Och att man från vänsterhåll menade att feminismen fick vänta för frågan skulle ändå lösa sig genom klasskampen. Eller så skulle det bli tvärt om.

– Efter vad man kan tycka onödigt lång tid kom man på att flera saker kan hända samtidigt. Och eftersom det finns en massa olika faktorer vid sidan av genus som bestämmer det specifika sätt som varje enskild individ upplever förtryck eller utanförskap på så myntade man begreppet intersektionalitet.

– Och det utvecklades av kvinnor som upplevde att även etnicitet var viktigt för sättet som de marginaliserades på i samhället, där de etablerade feministerna utgick från sin erfarenhet som vita medelklasskvinnor som om den gällde alla kvinnor. Poängen är att vi alla naturligtvis tillhör olika sådana positioner.

Man, svensk och bondson

Klas Grinell fortsatte med att ta sin egen bakgrund som exempel. Han konstaterade att det faktum att han är man och född i Sverige ger honom en del privilegier och en jämförelsevis lätt väg i livet. Men till detta kommer att han är bondson och uppväxt i en miljö där man inte haft annat än förakt för akademiker.

– Där fanns något att ta sig igenom, som också innebar en exkludering när jag försökte komma in i en ny miljö.

– Vi borde fokusera på att vi kan känna igen varandra i detta.

Det finns inte någon som inte är olik, och om man ser det har vi alla den erfarenheten.

Klas Grinell menade att politiskt tänkande och människorätts-tänkande har utgått väldigt mycket från att människan ska garanteras sina rättigheter när hon är som mest mänsklig och därmed starkast och mest förnuftig. Därmed har man också kunnat, med hans formulering, sterilisera bort dem som inte riktigt passar in i den positionen.

– Om vi vänder på fokus är det ju när vi är som svagast som vi bäst behöver våra rättigheter. Då är det viktigt att se detta att vi samtidigt tillhör en mängd olika kategorier, som ras, etnicitet, sexualitet, generation och så vidare. Och kategorierna är samtida, de är intersektionella.

– Det mest problematiska med mångkulturperspektivet är att man utgår från att det är en av kategorierna som avgör hur en person agerar. Risker är också att man tror att man vet vad människor behöver och varför.

– Den risken finns inte med hybridperspektivet eftersom den rymmer så många olika faktorer. Det innebär också att vi måste bli mer noga med att lyssna och bjuda in människor för att fråga vad de vill ha.

Stödja en olikhet

Samtidigt konstaterade Klas Grinell att det i en politisk social ordning ibland är nödvändigt att kunna skilja på människor, för att kunna ge rätt stöd och ställa rätt krav. Till exempel finns det hemspråksundervisning för att stödja en olikhet som vissa har med sig. Överhuvudtaget blir indelningen av människor utifrån kategorier nödvändig för att kunna ge olika riktade stöd. Eller, som Klas Grinell sa, måste man då göra en sortering av världen, där några är lika majoriteten medan andra är mer avvikande.

En mängd normerande mönster, på olika nivåer, existerar emellertid samtidigt, t ex när det gäller vad som är svenskt. Vi har en massa föreställningar om hur en svensk beter sig. Svenskt är också det som finns inom våra institutioner, i svensk lagstiftning, och egentligen kan vi inte ställa andra krav på medborgarna än att de ska följa lagarna. Ändå kan båda dessa nivåer, sida vid sida, påverka maktutövningen.

Hur ska man jobba för att behålla tanken på att människor är olika från stund till stund, beroende på i vilken miljö de befinner sig, undrade Klas Grinell retoriskt och svarade:

– Man får börja med en insikt som inte är så revolutionerande, nämligen att kategorier inte finns på riktigt. Det är något som skapas och som vi måste skapa för att överhuvudtaget kunna genomföra något, som att ta oss över gatan. Det är en del av människans utveckling, kognitiva process, att lära sig att sortera världen i olika fack. Det är också något som vi lär oss att identifiera oss utifrån.

Klas Grinell menade emellertid att man i den kognitiva processen eventuellt missat att kunskapen som vi skapar med hjälp av kategorier är mycket beständig.

– Ibland kan det vara praktiskt att tala om människor bara utifrån hur de t ex ser ut, men det kan väcka en absurd rädsla för att kategorisera. Man kan beskriva någon som ”han som har krulligt

hår” i ett sammanhang där alla ser ut ungefär som jag och en är väldigt mörk i huden. Det hade varit enklare att säga ”han som är svart”, men då hade man gjort något fel.

– Kategorierna skapas i ett specifikt syfte att beskriva en människa, och då blir det inget problematiskt att i just det sammanhanget välja en avvikande egenskap. Sedan kan det vara en risk att en kategori förflyttas och hamnar i, om man säger, fel sammanhang och därmed låser fast människor utifrån en ensidig analys.

Ett exempel är att de elever som behöver hemspråksundervisning därmed blir ”invandrare”. De har därefter alltid den statusen, av det enda skälet att de varit föremål för en kategorisering som i grunden skapats för att vara till hjälp för dem.

Hierarkin finns kvar

Klas Grinell pekade också på tendensen att byta namn på kategorierna i tron att något därmed förändras. Till exempel att städaren som får bli lokalvärdare i och med detta skulle få högre status.

– Som om det inte har något att göra med vad man får betalt och om man har något att säga till om på arbetsplatsen. Så länge den hierarkin finns kvar hjälper det inte att vi håller på och byter namn.

Klas Grinell övergick sedan till att tala om ”missionärens dilemma”. Det vill säga att missionären kom med frälsning och möjligheten till evigt liv, men eftersom han oftast kom steget bakom armén var det inte alla som såg skillnad på olika slags kolonisationser. Alltså: även om budskapet är vettigt kan budbäraren vara tvivelaktig. Eller med ett annat exempel: Den franska revolutionen formulerade rättighetsbudskapen, men de spreds till övriga Europa med hjälp av Napoleons erövringsarméer.

– I dag verkar ju de mänskliga rättigheternas missionärer på global nivå. Och kanske även på lokal stadsnivå, som när man i Hjällbo ibland hör att socialarbetarna kallas en invasionsarmé.

– Man kommer från väst, man kommer från centrum, man kommer från den etablerade position som också står för utsugning och förtryck. Och man kommer till dem som har en underordnad position i samhället.

Parallellen skulle vara att Världskulturmuseet är en statlig institution, som därmed kan ses som en institution som på något vis, mer eller mindre medvetet, upprätthåller den samhällsstruktur vi har.

Samtidigt är uppgiften, som Klas Grinell säger, att hitta en annan ingång till den hybrida platsen, eller den öppna intersektionella platsen där var och en har möjlighet att vara lite annorlunda och där man förhoppningsvis ser varandras olikheter.

– Det motstånd vi möter behöver inte alltid bero på budskapet utan på det vi symboliserar. Det finns en dubbelhet som man inte kan komma ifrån, och kan man inte hantera det blir det väldigt konstigt.

Klas Grinell beskrev universitetets roll som att förklara hur det ligger till, och Världskulturmuseets som att försöka bjuda in till en arena.

– Sedan är frågan hur tom den arenan är; handlar det också om ett subtilt maktutövande?

Möten inte alltid goda

En av åhörarna anspelade på Klas Grinells tidigare uttalade farhåga att framställningen kunde uppfattas som ”gullig”:

– Jag skulle vilja säga sockersöt men också överklig. Jag hittar överhuvudtaget inte verkligheten i detta och det beror på två saker: Vad är ett möte? Och på att det inte finns någon sådan här plats i verkligheten.

– Man kan ha en idé om att ett möte alltid är positivt. Men passionerade personliga möten kan handla om fiendskap, illvillighet och maktmissbruk. När jag möter människor möter jag rubbet; jag möter avund, illvilja och allt som finns i en människa. Det finns ingen sådan här underbar plats där möten alltid är goda, som det

känns när du pratar. En sådan där intersektionell plats där vi alltid möts och är olika tillsammans. Den finns inte för olikheterna är hierarkiskt maktmässigt ordnade i alla lägen. Makten är alltid där, och det är alltid så att det är ojämlika olikheter. Därför blir det här så idealiserat, och jag tror inte att man får så mycket gjort när man idealiserar. Att låtsas att hierarkin inte finns hjälper ingen människa.

– Jag menar att den intersektionella platsen inte finns, för det är skillnad på att vara man och vit och klass och att vara kvinna och vit och klass. Det vet vi alla och så länge vi tramsar med de här idealiserade analyserna så kommer vi ingen vart. Jag blir så irriterad.

Klas Grinell undrade hur man ska komma lite närmare, om mötet inte finns där, och fick svaret:

– Ja inte genom att definiera bort vad som är där. Det är det som är min poäng, att vara i det.

Klas Grinell invände att det finns två olika varanden. Ett där man eskalerar för att man blir protektionistisk och tycker att de andra är annorlunda och konstiga och gör fel. Och ett varande där man faktiskt kan öppna för att se att det är det här som händer.

– Jag tror att det goda mötet kanske inte finns men att det är olika illa. Och ju mer man blir låst i att tro att det är de andra som är annorlunda ju sämre blir det.

Svaret på detta blev att man måste vara ärlig även när man väl sitter och är i det. Att det då dyker upp helt olämpliga saker, nämligen att man tycker: Vad konstigt här är. Man kanske måste gå igenom det, och se vad det är att leva i det en lång stund innan man i praktiken kan göra det andra.

Klas Grinell instämde men menade att man pendlar mellan de olika positionerna.

Utgå från likheter

En annan åhörare bröt in och menade, apropå möten, att det är bättre att utgå från likheter. Att vi alla är människor och har

samma behov, och om vi i ett första steg ser detta kan vi också acceptera olikheter.

– Du kallade det intersektionalism, men egentligen är det identifikationer som vi alla har. Men problemet är att vi liksom har olika identifikationer i olika situationer. Ändå är etnicitet det enda som syns och då kategoriserar man utan analys.

– Det är detta som är diskriminering: du ser inte hela människan utan bara en del.

Så fortsatte hon att tala om byten av begrepp, något som hon tyckte var väldigt viktigt. Exempelvis är inte nigger något bra uttryck och det bör bytas. Liksom invandrare, eftersom det begreppet är så negativt och något som majoriteten givit minoriteten.

– Jag identifierar mig inte som invandrare, och vad säger begreppet egentligen? Det säger inte varifrån du kommer och inte var du befinner dig, till skillnad mot till exempel ”ungersk-svensk”.

Klas Grinell invände att om vi bara byter namn och behåller den felaktiga kategorin, där man ändå klumpas ihop, är det en ganska liten seger.

En åhörare undrade om man på Världskulturmuseet samarbetar med sociolingvister, som går in och ser hur ett språk används socialt, och fortsatte sedan:

– Jag är ett intressant exempel på invandrare, jag är född statslös i Sjöbo. Begreppet invandrare existerade inte i det svenska språkbruket när jag växte upp. Det som fanns var flyktingar och folk som kommit hit för att jobba.

Hon menade att begreppet invandrare skapades på 70-talet, när svenskarna tyckte att hemspråk var jätteviktigt:

– Man skulle vara snäll, lite gulligull, de skulle få hemspråk.

– Det skulle vara jätteroligt om Världskulturmuseet, som jag tycker är ett roligt museum, kunde leka lite med sociolingvister, leka med språket. För det är där möten uppstår, och utan möten sker ingen förändring.

En annan åhörare föreslog i stället begreppshistoria. För, sa hon, politisk kamp förs inte bara med vapen utan också med ord.

Arbeta verklighetsbaserat

– Det finns ju en kategori som hetat ras som har hetat etnicitet som har hetat kultur, sa Klas Grinell.

– När det hette ras fanns det något slags tanke om kategoriseringen, för man trodde att det fanns vissa genetiska förutsättningar som var skilda från andra. I dag har vi, trots att vi vet att det inte finns raser, ett ord som fluffar runt och enda förklaringen till att den kategorin finns är ju rasordningen. Jag tror att man kan se det tydligt, och förhoppningsvis kan man då vara något lite öppnare.

En åhörare påpekade att det är väldigt mycket som måste upplevas, som måste vara verklighet för människor. Därför ska man jobba verklighetsbaserat, menade hon.

– Som du var inne på tidigare tillhör jag inte bara en kategori. Ibland tillhör jag samma kategori som du och ibland samma som någon annan. Vi har likheter. I en kategori är jag kanske diskriminerad, men det här kan vända så att du i stället blir diskriminerad och då blir upplevelsen en annan.

– Jag är stolt över att vara kvinna så den kategorin vill jag inte radera. Men jag kan också uppleva likhet med en man.

Klas Grinell berättade att han studerat turism, möten ute i världen. Och mer ofta än man kan tro leder mötet med världen till ökade fördomar.

– För man får bara sina upplevelser i mångkulturvärlden, där man bara fokuserar på olikheter och förstärker fördomarna mot varandra. Det gäller att bryta detta och skapa andra upplevelserum, där det inte är så förutsägbart att vi tillhör de här etniska bubblorna.

catharina.bergil@varldskulturmuseet.se

klas.grinell@varldskulturmuseet.se

Klas Grinell definierar begreppen

Monokultur

Monokultur betyder att trots allt tal om tolerans och öppenhet domineras samhällets alla områden fortfarande av ett privilegierat perspektiv. Det finns ett 'vi' som allt utgår från, som inte inkluderar de som tolereras eller ska integreras in i detta 'vi'. Monokultur innebär bland annat att det kan finnas ett självklart arv som alla svenska skolelever ska ta del av, som de presenteras för som varandes 'vårt'.

Mångkultur

Mångkulturalism, eller multikulturalism som det också kallas, är ett begrepp som beskriver en blandning av kulturer i en specifik nationalstat. Ofta används begreppet i diskussioner om politiska beslut som rör relationen mellan majoritetskulturen och invandrar-grupper. I den politiska mångkulturalismtanken finns en integrationssträvan. Flera kulturer ska integreras till nationalstatens helhet, men behålla sina kulturella särdrag. Mångkulturalism står därmed emot assimilationsidéer som vill att alla invandrare ska anpassa sig och gå upp i majoritetskulturen. Mångkulturalismen kritiseras ibland för att fastna i kulturellt sorterande och förstärkande av skillnader, trots sin goda ambition att låta olikheter få plats i samhället.

Hybriditet

Hybriditet är ett begrepp som ifrågasätter mångkulturalismens antagande om att olika kulturer genom globaliseringen kommit att leva på samma platser och mötas, men att de förblir olika kulturer. Närhelst två människor möts (eftersom kulturer bara kan mötas i enskilda människors möten) förändras de. Dels skapar de något tredje, tidigare okänt, i sitt möte, dels förändras deras egen identitet genom samvaron med den andre. Alla kulturer är på så sätt hybrida.

De förändras ständigt och påverkas av sin omgivning. Det finns inga fasta vi och dom.

Intersektionalitet

Kategorier som kön/genus, ras/ethnicitet, klass, sexualitet, generation är samtida och intersektionella. Ingen av dem kan sägas föregå de andra, eller vara mer grundläggande. Kategorierna är inte heller fasta. Varje specifik människa är många saker samtidigt – både kvinna, svensk, rullstolsburen, medelålders, högskoleutbildad, muslim, osv. Hur hon bemöts, och vilka möjligheter hon har att bli lyssnad till, beror av alla dessa saker. Men i vissa situationer är någon dimension viktigare, samtidigt som andra i det sammanhanget kan vara helt irrelevanta och osynliga. Intersektionalitetsbegreppet är användbart för att granska skärningspunkterna i varje unikt sammanhang och närma maktanalyser till den komplexa verkligheten.

Från SFI till Angeredsateljén

När Lennart Larsson för ett tiotals år sedan arbetade med antagningarna till Högskolan för design och konsthantverk, HDK, insåg han att många av dem han intervjuade var barn till hans egna studiekamrater.

– Det var på sitt sätt trevligt, men på ett annat sätt inte riktigt klokt. Jag insåg vilken slutna värld det är, som en liten familj som rullar runt på det konstnärliga området. Det är svensk vit medelklass.

– Jag tänkte att vi får göra något åt det här och presenterade idén för Folkuniversitetets rektor, som tänkte på alla cylindrar.

Idén var att starta en förberedande konstnärlig utbildning i någon förort där det bor många invandrare. Utbildningen startade som försöksverksamhet hösten 2001 i provisoriska lokaler i Angered. Skolan lokaliserades just dit eftersom stadsdelsförvaltningen där var mycket positiv till att ta emot den.

Lennart Larsson förklarade att målsättning är att ge eleverna konkurrenskraft att söka vidare till annan högre konstnärlig utbildning.

– Uppgiften är också att vara på plats och ha tålamod och vara ihärdig för att långsamt bygga upp en utbildning och ett nätverk som man känner till och är trygg med.

– Kort sagt arbetar vi med breddad rekrytering.

För att nå just de ungdomar man ville vara till för annonserade man, affischerade, tog kontakt med ungdomsgårdar och skolor, hade öppet hus och samarbetade med medborgarkontoren och när-radion. Numera, berättade Lennart Larsson, når man främst intresserade genom mun-till-mun-metoden och via internet.

Provisoriska förhållanden

Första gruppen bestod av 20 elever som fick börja under väldigt provisoriska förhållanden.

I grunden är utbildningen ettårig där den första terminen är väldigt strukturerad, med måleri, teckning, kroki, skulptur, formlära och konstteori. Den andra terminen ägnar man sig åt teman som sträcker sig över längre perioder. Sedan två år tillbaka erbjuder man också en tredje termin, en fristående kurs som ger 30 högskolepoäng och där man ägnar sig åt ett enda projekt. Oftast är det de elever som redan gått ett år som söker men man tar även in personer som har en motsvarande kompetens.

– En viktig uppgift är att förklara att det här med universitets- och högskolestudier inte är så farligt som det ser ut. Vi försöker avdramatisera institutioner som konsthögskolor och museer och gör många studiebesök.

– Vi diskuterar också mycket vad samtidskonsten handlar om.

Lennart Larsson berättade att man provat väldigt många former av finansiering. Till en början var utbildningen en studiecirkel för att sedan övergå till att vara EU-projekt och folkhögskola för att nu finansieras med medel från Vuxenutbildningsförvaltningen. Man har dessutom stöd från Västra Götalandsregionen, Göteborgs stad och konstnärliga fakulteten på Göteborgs universitet.

– Det var ett väldigt steg i utvecklingen när eleverna tack vare vårt samarbete med en folkhögskola i Dalsland blev studiemedelsberättigade.

Lennart Larsson berättade att det under tiden som EU-projekt var väldigt viktigt varifrån eleverna kom. Ja, det var angett ner till gatunivå var i stan de skulle bo. Efter hand har man dock kunna luckra upp de reglerna och är fria att arbeta på ett helt annat sätt. Numera är det inte heller så gångbart att vända sig till vissa speciella kategorier.

– Vi försöker skapa en kosmopolitisk miljö, alltså en bra mix

mellan ungdomar med en genuin svensk uppväxt och de som har föräldrar som kommit till Sverige från andra delar av världen eller som själv kommit hit.

De mest moderna

Bland de vanligaste frågorna Lennart Larsson får om Angeredsateljén är: Hur går det med språket? Hur går det med kulturen?

– Jag brukar svara att vi möter ungdomar som oftast är de mest moderna man kan tänka sig i Sverige. De är många gånger bryggor mellan olika språk. Deras föräldrar kanske har ett genuint hemspråk och brottas med det svenska medan barnen, ofta två- eller trespråkiga, är förmedlande länkar. De är ofta också uppväxta i en svensk skola och har förmågan att även förmedla samhällets underfundiga karaktär för sina föräldrar och vice versa.

En av åhörarna undrade vad Lennart Larsson brukar svara på frågan om kulturen.

– Föreställningen om de ungdomar som vi möter är att de ska vara så speciella just ur kulturell synpunkt, och jag menar att det är de inte, svarade Lennart Larsson.

– De är precis som andra ungdomar i Sverige, men de kanske har ett lite bredare kompetensområde. Det är tråkigt det där att man så ofta möter sådana förstockade synpunkter.

Åhöraren menade att ungdomarna ändå måste vara speciella på något vis, annars skulle Angeredsateljén inte behövas, och Lennart Larsson svarade att han ser uppgiften utifrån ett demokratiskt perspektiv:

– De behöver en viss coachning. Och ibland måste man leta upp dem, de vet inte själva att de har den här möjligheten.

En annan åhörare undrade över antagningen, om det numera är fritt för alla att söka. Lennart Larsson berättade att man just avslutat intervjuer med sökande och att han efter det undrat om någon av dem har ”en stor plånbok”.

– Vi erbjuder ju gratis en utbildning som är likvärdig med t ex Göteborgs konstskola och Dômen konstskola, där det kanske kostar 20 000-30 000 kr per år att studera, förklarade han.

– Det är terminsavgifter som eleverna måste ta ur egen ficka, och det är en tröskel som är så hög att den blir omöjlig för många. Om man är konspiratoriskt lagd kan man ju tänka sig att några vill utnyttja att vi är avgiftsfria. Det är en sådan aspekt som ansluter till din fråga.

De sökande lämnar in egna arbeten, deltar i en intervju och får på plats teckna ett stilleben.

Två sökande per plats

Någon undrade hur söktrycket ser ut och Lennart Larsson kunde berätta att det skiftar lite från tid till annan. Vid senaste antagningen hade 50 personer på något vis anmält sitt intresse, när det kom till kritan deltog 34 i intervjun. Eftersom man kan ta emot 19 elever är det alltså knappa två sökande per plats.

Detta om hur man tar sig in på Angeredsateljén. Men vad händer sedan med dem som fått gå utbildningen? Jo, åtta procent går vidare till någon konsthögskola, 14 procent till universitet och andra högskolor, kunde Lennart Larsson berätta.

– Det är också många,, 25 procent, som tar nästa trappsteg, med motivation och efter att kanske ha övertygat sina föräldrar och sociala krets, och går vidare på det konstnärliga området genom att börja på någon annan konstskola, exempelvis Göteborgs konstskola eller KV.

En åhörare sa sig vara nyfiken på vad som sedan händer med dem som söker sig vidare och kommer in på en annan utbildning. Hur känner de sig när de väl är där?

Lennart Larsson menade att det fungerar bra och att de före detta eleverna vid Angeredsateljén kommer väl förberedda.

– Och det beror mycket på att de här miljöerna inte är nya för dem, vi har ju sett till att de känner till dem. De träffar både stu-

denter och lärare, och får möjlighet att vara med på föreläsningar på både Valand och HDK.

En annan åhörare berättade om sin egen bakgrund, att hon gått på SFI för att sedan nästan direkt fortsätta på en konstnärlig utbildning. Hon hade under den tiden förbrukat alla möjligheter till studielån. Och det enda som sedan funnits kvar var just skulderna.

– Alla svenskar jag läste med på konstskolan var redan klara med sina gymnasiestudier. De sökte sig vidare till Konstfack och Valand. Några kom in och de andra sökte i stället till universitetet.

– Min bästis på den tiden är doktor i marinbiologi, men jag stod där med fem år av konstnärlig utbildning men utan gymnasiekompetens.

Elisabeth Andreasson, avdelningschef för Folkuniversitetets vuxenutbildning, inflikade att hon tycker att just studievägledningen inom SFI blivit otroligt mycket bättre sedan hon började som SFI-lärare i början av 80-talet.

– Man måste få träffa någon som kan visa på vägarna och svara på frågorna om hur man gör det ena eller andra. Om vilka strategier som är kloka.

Man får ju inga jobb

Lennart Larsson berättade att han ofta möter ifrågasättanden som: Är det någon idé att jag utbildar mig inom det konstnärliga området, det får man ju inga jobb på.

– Men vi informerar om alla sorters utbildningar som har något slags konstnärlig anknytning, som inom design, scenografi eller film. Det är väl vårt bidrag till studievägledningen att tala om vilka realistiska möjligheter det finns att överleva, så att säga, där det konstnärliga kan ha en betydelse.

Som svar på en åhörarfråga sa Lennart Larsson att han sett kvinnor som tagit sin egenkraft, som tidigare varit mycket blyga och försiktiga och tveksamma till att teckna kroki, men som sedan blivit mer frimodiga.

– Man ser att de växer väldigt mycket. En erfarenhet är att många av våra studerande redan när de kommer har lust att ägna sig åt det konstnärliga men de har inte haft möjlighet att göra så mycket, de har inte blivit uppmuntrade hemma. Alla utvecklas otroligt mycket under de här åren. Det bekräftar det här att utveckling inom det konstnärliga området till 90 procent beror på svett, tårar och förstås glädje och till 10 procent på talang.

Så kunde Lennart Larsson också berätta att man fått i uppdrag av konstnärliga fakulteten att utreda om verksamheten på Angeredsateljén kan stå modell för andra områden. Nu är det på gång att starta något liknande inom musikutbildningen, samtidigt som Angeredsateljén blivit accepterad som förberedande utbildning till Valands konsthögskola, Fotohögskolan och Filmhögskolan.

– Det sorgliga är att vi inte vet om vi kan överleva de stora förändringar som pågår inom utbildningssystemet. Införandet av yrkeshögskolan gör att de konstnärliga utbildningarna på något sätt hamnar utanför systemet.

– Vi har en respit för att fortsätta arbeta inom påbyggnadssystemet under nästa läsår. Under den tiden sitter en utredare som ska lämna förslag till hur de här konstnärliga utbildningarna ska komma in i det nya systemet.

Elisabeth Andreasson inledde med att likna Folkuniversitetet vid en godisbutik. Alltså i bemärkelsen att man där kan hitta lite av varje; att man har en väldig bredd. Den här morgonen tänkte hon dock fokusera på SFI, den skolform där hon själv, i början av 80-talet, började sin bana inom den kommunala vuxenutbildningen.

Spridda bilder

Hon menade att SFI förmodligen är den mest ifrågasatta verksamhet som finns. Och det gäller både kvalitet och resultat. Sedan tillade hon att det kanske ligger i uppdragets natur. Det sprids bilder

av verksamheten som eventuellt är sanna någonstans men absolut inte så allmängiltiga som de framställs.

Kanske som ett svar visade hon upp Läroplanen för de frivilliga skolformerna och kallade den vacker.

Hon deklarerade att uppdraget, enligt hennes syn, är att ge människor med vitt skilda förutsättningar redskap för att, och så citerade hon läroplanen: ”låta varje enskild elev finnas sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet”.

– Det tycker jag om, och det vill jag gärna jobba med.

– Om man jämför att studera SFI med studier i andra moderna språk vill jag hävda att det är något helt annat. Om jag som vuxen svensk får för mig att jag vill studera franska så väljer jag det utifrån mina intressen eller något sådant. Om jag kommer till Sverige som flykting är det verkligen inte säkert att jag tänkt mig att studera språk överhuvudtaget.

– Men en sak tror jag är väldigt tydlig: SFI ger en nyckel till livet i det nya landet.

– Nu har vår minister begåvat oss med nya betygskriterier som han kanske tror kommer att underlätta. Målet är att man ska nå kurs D, den högsta nivån som i dagligt tal kallas SFI-betyg.

Elisabeth Andreasson konstaterade också att regeringen gjort en hel del kring integration och utanförskap, och att de har bilder av detta som präglar den verklighet hon arbetar i. Förra hösten kom t ex en skrivelse om egenmakt och utanförskap som hon funnit, som hon sa, mycket klokt i. Syftet med skrivelsen var att, som prioriterat mål, föra fram att alla som kommer till Sverige snabbare ska kunna etablera sig och nå, som hon uttryckte det, ett innanförskap.

– Den röda tråden är att bara man får ett jobb, snabbt, blir man innanför. Vi har en borgerlig regering i Sverige, medan vi i Göteborg har en annan majoritet som styr. Ändå har man en ganska likartad bild av vad som är en framgångsväg, när det gäller SFI och

integration överhuvudtaget. Så i Göteborg satsas det mycket pengar och stor möda på att förena skolförslag och verksamhetsförslag utbildning inom SFI.

Hamnat i fel grupp

Elisabeth Andreasson liknade Folkuniversitetets uppdrag när det gäller SFI vid ett timglas. Med det ville hon säga att man har mellan 200 och 300 studerande i det man kallar högskolespåret och ca 200 elever som går i s k särskilda undervisningsgrupper, men inte så mycket på nivåerna däremellan. I de särskilda undervisningsgrupperna går alltså elever som har någon form av inlärningshinder.

– När elever går och går länge på SFI kan det bero på att de hamnat i fel grupp utan att kanske veta om det själva. Så småningom, efter mycket tid och möda, kanske de kommer till en SU hos oss.

Elisabeth Andreasson berättade att väldigt många av dem som läser i SU har s k PTSD, alltså posttraumatiskt stress-syndrom. Dessutom har många av dem hörselskador, inte sällan orsakade av tortyr. Även andra personer har hörselskador och går i särskilda grupper, eftersom de kräver både en speciell pedagogik och speciell utrustning. Det finns också elever som har psykiska funktionsnedsättningar och som kan må väldigt dåligt.

– En och samma person kan mycket väl vara både akademiker och SU-elev och ibland tar det tid innan man förstår varför personen i fråga inte lär sig någon svenska, vad problemet egentligen är.

– Att utveckla metoder inom de särskilda studiegrupperna har varit och är ett jätteviktigt jobb för oss på Folkuniversitetet, och vi arbetar mycket tillsammans med andra organisationer och personer med andra kompetenser. När det gäller elever med PTSD har vi bedrivit ett projekt där vi haft ett nära samarbete med bland annat terapeuter, socialarbetare och sjukgymnaster.

Elisabeth Andreasson beskrev också högskolespåret där fokus ligger på att coacha eleverna och uppmuntra dem att, som hon sa,

byta glasögon. Att få dem att se att de strategier de haft med sig kanske inte fungerar här och nu.

– Det kanske är den absolut viktigaste framgångsfaktorn. Det tror i alla fall vi. Klarar eleverna detta brukar det gå väldigt fort och väldigt bra.

Så berättade hon att de som har dessa förutsättningar på 40-50 veckor kan läsa in sfi, grundläggande svenska och både A- och B-kursen i svenska som andraspråk på gymnasienivå.

– Om man jämför med hur lång tid det tar för de flesta är det otroligt snabbt. Den utbildningen genomför vi i nära samarbete med universitet och högskolor och med olika arbetsplatser som är relevanta för de här eleverna.

Jobbar självständigt

Hela arbetssättet är präglad av att man ska jobba självständigt och bygger mycket på projektarbeten, studiebesök och seminarier. Så kallad karriärvägledning är också en väldigt viktig del.

Elisabeth Andreasson poängterade att språket är målet och nyckeln och att en mängd studier gjorts för att finna framgångsfaktorn, vad som gör att man lyckas nå egenmakt och kan ta kommando över sitt eget liv. Hon visade en studie, Jag bryter inte när jag tänker, som gjorts i Eskilstuna kring personer som har lyckats och etablerat sig. Så citerade hon ur rapporten, hur man kunnat identifiera framgångsfaktorerna för de personer som deltagit i studien: ”Det gäller först och främst att lära sig språket tillräckligt bra för den typ av arbete man vill ha. Sedan handlar det om att bestämma sig för ett realistiskt mål och satsa helhjärtat på det. Det kan ta tid att nå det målet och under den tiden kan man behöva utbilda sig ytterligare. Möjligheter till utbildning och komplettering finns för alla. Det gäller också att skaffa sig erfarenhet från arbetslivet. Även praktikplatser och arbeten som inte motsvarar ens förväntningar kan vara ett steg på vägen mot målet. Det viktiga är att lära sig

arbetslivets rutiner och sociala koder och att få kontakter som kan bli viktiga i ett senare skede.”

– SFI är ett svårt uppdrag, ett spännande uppdrag och det är enormt skiftande. Det är alltså olika saker som krävs för olika grupper men det handlar om att coacha eleverna mot att nå den kraft de har inom sig och att använda sig av den. Vårt uppdrag är att de ska nå egenmakt.

En av åhörarna förde fram frågan om dyslexi:

– Under de år jag har arbetat har jag ett antal gånger stött på läs- och skrivsvårigheter men jag vet inte vilken hjälp som finns att få, om den överhuvudtaget finns. Eller om man kan se om svårigheterna beror på bristande språkkunskaper eller dyslexi.

Elisabeth Andreasson berättade att hon för många år sedan arbetade just med att utveckla undervisningen kring dyslexi för vuxenstuderande. Det har genom åren gjorts olika försök att finna stöd och hjälp för de enskilda personerna, och identifiera vilka problem de egentligen har och vilka strategier de kan skaffa sig, men också för de pedagoger som jobbar med detta.

– Jag kan tycka att det är ett område som vi borde utveckla vidare nu och jag kan hålla med om att det borde skapas ett centrum eller liknande.

Samla kompetensen

En annan åhörare påpekade att kompetensen finns i Göteborg, men lite här och där, och instämde i att det vore angeläget att samla den.

Elisabeth Andreasson fick också en fråga om hur eleverna antas till Akademiernas spåret och förklarade att Vuxenutbildningsförvaltningen svarar för allt arbete som rör intagningen.

– Det är anställda inom förvaltningen som ser till att slussa de elever som man tror är rätt för detta. Det är ju inte sällan så att en person börjar någon annanstans och sedan kommer till oss, eller börjar hos oss och så visar det sig att det inte fungerar. Det gäller

att vara uppmärksam och liksom inte bara stoppa in eleverna och sedan får de gå där tills kursen är färdig. Man måste hela tiden se om just det här är det rätta och det optimala.

Med detta avslutades den här serien av frukostmöten för interkulturellt professionella.

När Madeleine Larsson och Eva Mark tidigare denna sista morgon hälsade välkomna – efter att ha fått de ivrigt samtalande deltagarna att lystra – kunde de dock annonsera en fortsättning. I lite andra former, med andra arrangörer men med samma grundtanke.

Elisabeth Andreasson:

031- 10 65 38

0709 52 15 46

elisabeth.andreasson@folkuniversitetet.se

Lennart Larsson:

031- 3324382

0701464012

lennart.larsson@hdk.gu.se

GÖTEBORGS UNIVERSITET